

„Utász előtt nincs akadály...” 4. ⁽¹⁾

Béres Lajos naplója – negyedik rész

„Mivel – mi hazamenők–, minden felszerelést le kellett, hogy adjunk, nem tudjuk, hogyan néznek reánk odahaza, hogy fegyvertelenül érkezünk haza, csak a sima derékszíjat hagyták nálunk. Sok bosszúságot és keserűséget kell lenyelniünk, mert ilyen rossz hadsereg-szervezést, amelyet most Jány vezérezredes csinál, aligha fordult még elő. Csupa fejnélküli kapkodás az egész. Naponként intézkednek újabb formákban megmászva az előbbieket.”

Béres Lajos naplója várhatóan 2015 szeptemberében lát napvilágot a báróti Tortoma Kiadó „Hadinapló könyvek” sorozatában.

Bevezető

Az 1942. november 19-én Sztálingrádnál elindított szovjet offenzíva december közepéig délről észak felé haladva egymás után törte át a német és a vele szövetséges hadseregek védelmét, majd 1942. december 17-én elérte a magyar 2. hadsereggel szomszédos olasz 8. hadsereg arcvonalát. A 2. hadsereg-parancsnokság az olasz hadseregnél bekövetkezett szovjet áttörés után már határozottan sürgette, hogy az általa kért fegyverzet-, felszerelés- és német csapaterősítés idejében, a várt szovjet támadás előtt érkezzen ki arcvonalára.

A magyar 2. hadsereg alakulatai védőállásait, óvhelyeiket és futóárkait (egy-két kisebb arcvonalszakasz kivételével) nem tudták kellőképpen megerősíteni és berendezni. Bár váltóállások és az arcvonal mögötti rezeszállások kiépítését is tervezték, ezek tökéletesítésére a hamar beközöntött őszi csapadékos időjárás, majd a téli hideg miatt már nem kerülhetett sor. A csapatok erőállapota a téli hónapokra meglehetősen leromlott, ugyanis a keleti hadszíntér katasztrofális szállítási nehézségei, illetve szállítótársaság-hiány miatt a hadsereg ételmezési és ruházati ellátása már alig működött. Számos téli ruházattal és élelmiszerral teli, arcvonalmögötti központi raktár készlete maradt kiosztatlanul.

A számottevő páncélhárító fegyverekkel és harckocsikkal nem rendelkező, s vontatóeszközök hiányában mozgásképtelen tüzérségű magyar hadsereg nem tudott sokáig ellenállni a támadás súlypontjain túlerőben levő szovjet csapatok offenzívájának. A szovjet támadás kezdete, annak előkészülete 1943. január 12-én az alábbi megfogalmazásban került be a 2. hadsereg-parancsnokság naplójába: „Az Uryw-i hídfőből várt orosz támadás 9.45-kor kezdődő heves tüzérségi és Stalin orgona tűz előkészítés után 10.30-kor megindult.” A főerőknek az urivi és a scsucseji hídfőből, valamint a magyar arcvonaltól délre csak két nappal később kellett harcba bocsátkozniuk a magyar 2. és az olasz 8. hadsereg részeinek bekerítése és megsemmisítése céljából.

Az egészen szűk területre összpontosított január 12-ei szovjet harcfelderítés egy 1942. decemberi erőátcsoportosítás folytán rendkívül rossz védőállásokba került 7. könnyű hadosztálybeli 4. gyalogezred arcvonalszakaszán indult meg, s hat-tíz kilométeres előrenyomulást eredményezett a támadóknak. Január 13-án a német 700. páncéloskötél és a magyar hadtest-tartalékok által megindított boldirevkai ellenlökés kudarca, valamint az előrehozott szovjet főtámadás kibontakozása következtében válságosra fordult a kezdeti harcok által érintett magyar csapatok helyzete. A 7. könnyű hadosztály csapatai többszöri bekerítettségükből kitorvontultak vissza nyugati irányban. A fokozatosan mélyülő és kiszélesedő szovjet áttörés miatt a 20. könnyű hadosztály déli szárnya teljesen nyitottá vált. A hadosztály 14. gyalogezrede ugyan még tartotta Sztorozsevojét, de 23. gyalogezredét a községtől délre teljesen körülrakták. 23/II. zászlóalja csak a tizenharmadik szovjet tömegtámadás után vágta ki magát a bekerítésből. Átkarolás veszélye fenyegette a 7. könnyű hadosztály jobb szomszédját is, mivel a főtámadást végrehajtó szovjet csapatok leginkább déli irányban kanyarodtak el.

A 2. hadsereg arcvonala az Uriv térségében végrehajtott szovjet támadás és annak 40 kilométer széles és 20 kilométer mély sikeres kifejlesztése folytán 1943. január 14-én végérvényesen kettészakadt. Az urivi hídfőtől északra védekező III. hadtestbeli csapatokkal egyre nehezebbé vált a kapcsolattartás. Ekkor a Voronyezsi Front csapatai megindították offenzívájukat Scsucsej körzetében is, s ugyanez bekövetkezett a Don menti megmaradt olasz arcvonalon is. A Scsucsejénél védekező 12. könnyű hadosztály védelme még 14-én kora délután összeomlott, lövegállásait szinte a végsőkig tartó tüzérsége közelharcban semmisült meg, estére pedig már a jobb szomszéd 19. könnyű hadosztály szabadon maradt szárnyát veszélyeztették a harckocsikkal támogatott szovjet csapatok.

A január 15-ét követő napoktól megkezdődtek az új szovjet hadművelet előkészületei, amelyek már a német 2. hadsereget is érintették. Erre lehetőséget kínált az urivi áttörés nyomán keletkezett hézag, melyen keresztül a szovjet csapatok, a magyar III. hadtest bekerítése mellett a német 2. hadsereg oldalába kerülhettek. A III. hadtestnek három könnyű hadosztályával és több német megerősítő alakulattal egészen január 26-ig sikerült tartania Szinyije Lipjagi, Szemigyeszjatszkoje, Kocsatovka, Parnicsnij, Prokudinszkij és Rudkino községek körvédelmi állásait a túlerővel rendelkező szovjet 60. hadsereg ellen. A Tyihaja Szoszna menti városban kitaró magyar és német csapatok január 16-tól négy napon keresztül vívták egyenlőtlen harcukat a szovjet erők körülzárásában.

Január 16-án a szovjet harckocsi hadtestek jelentős sikereket értek el a 2. hadseregtől délre az olasz 8. hadsereg megmaradt kötelékénél, az Alpini-hadtestnél és a német XXIV. páncélos hadtestnél. Rosszos városának szovjet kézre kerülése átkarolással fenyegette Don menti állásaiban még kitaró olasz Alpini-hadtest három gyaloghadosztályát és a tőlük északra elhelyezkedő magyar VII. hadtest 23. és 19. könnyű hadosztályát. Ezeknek a harcoknak egyes részleteiről ír naplójában Béres Lajos, akinek utász zászlóalja a VII. hadtest alárendeltségébe tartozott.

Jány Gusztáv vezérezredes előbb kérésrel, majd egy ultimátummal fordult *Sodenstern* gyalogsági tábornokhoz, a B Hadseregcsoporthoz vezérkari főnökéhez, hogy próbálja meg kieszközölni Hitlerrel az engedélyt a két VII. hadtestbeli könnyű hadosztály visszavonására. Január 16-án este 20 órakor is az volt a válasz, hogy „A 23. és 19. könnyű hadosztály állásait a Führer döntése szerint minden körülmény között az utolsó emberig tartani kell.” *Witzleben* vezérőrnagy, a 2. hadsereg-parancsnoksághoz beosztott német összekötő törzs parancsnoka ezek után azt tanácsolta a magyar hadsereg vezérkari főnökének, hogy a felsőbb parancsot mindig a helyzetnek megfelelően kell kezelni. Ezek után Jány január 17-én hajnalban elrendelte, hogy a VII. hadtest kezdje meg visszavonulását Karpenkován át északnyugati irányban.

A később elrendelt január 17-ei parancs azt eredményezte, hogy a VII. hadtestbeli alakulatokat visszavonulásuk során több ízben érte támadás. A gyakran rendezetlen oszlopokban visszavonuló, csekély ellenállást tanúsító, s ellenséges csapatok közeledtének hírére pánikba eső kisebb-nagyobb kötelék közül számos került a szovjet csapatok és a partizánok fogságába, vagy megszállták le állományukat. Sokan megfagytak, illetve sokukkal az éhhalál végzett. Voltak olyan alakulatok, melyeket már a Dontól való visszavonulás megkezdésekor bekerítettek, s nem tudtak kitörni az ellenséges gyűrűből. A szovjet csapatoknak azonban nem sikerült a kisebb-nagyobb csoportokban visszavonuló, gyakran csak egyéni fegyverzetrel rendelkező magyar csapatrészeket Alekszejevka térségében teljes mértékben két oldalról bekeríteni. A Voronyezsi Front seregtesteinek késlekedése, valamint a magyar 1. tábori páncélosadosztály sikeres elhárító harca, valamint Alekszejevka és Ilinka január 18. és 21. közötti megtartása lehetővé tették, hogy a részben rendezetlenül visszavonuló csapatok és vonatrészek az említett helységeken áthaladhassanak nyugat felé.

A 2. hadsereg megmaradt csapatai - az Osztrogozsszokban körülrakták kivételével - mindenütt az Oszkol folyó völgye felé vonultak vissza. Január 20-án Osztrogozssz védői is kitorvontultak a gyűrűből, s a német 26. gyaloghadosztály fedezete alatt sikeresen hátrajutottak. Január 22-én Hitler engedélyével a B Hadseregcsoporthoz parancsnoksága úgy döntött, hogy a 2. hadsereget kivonja az arcvonalból, és egy hátsó körzetben gyülekezeti újjászervezés céljából. Hátravonásukat - az Oszkol folyó menti, majd a Korocsa környéki védelmi harcaik által - 1943. január végén és februárban a harc képes magyar csapatrészeket összefogó, *Vargyassi Gyula* vezérőrnagy vezette csoport és a Cramer-hadtest alakulatai biztosították. Január 24-én a 2. hadsereg-parancsnokság véglegesen kikapcsolódott a hadműveletek vezetéséből, ennél fogva a sávjalban még harcoló saját és német egységek a német 2. hadsereg parancsnokságának alárendeltségébe kerültek.

Miközben a hadsereg harcra már nem bevethető, többnyire fegyvertelen alakulatokrédekéi megkezdték visszavonulásukat nyugati irányban, a Vargyassi-csoporton kívül a január 15-én elszakított és német alárendeltségébe került III. hadtestre még nehéz és súlyos harcok vártak. 9. könnyű hadosztályának 17/III. zászlóalja még január 27-én hajnalban is doni állásaiban tartózkodott, s ezt követően parancsra vonult vissza.

A magyar csapatok, hadtestparancsnokuk, gróf *Stomm Marcel* altábornagy 1943. február 1-jén kelt, katonai szempontból példa nélküli, csak emberileg, érzelmileg elfogadható, úgynevezett hadtestfelosztató parancsát nem szó szerint értelmezve, végül is 1943. február 2-án - több kisebb-nagyobb csoportot alkotva - a Sztarij Oszkol felé áttörő német gyaloghadosztályok után déli irányban menetelve kijutottak a gyűrűből.

A hiányos fegyverzettel, felszereléssel és téli ruházattal rendelkező magyar alakulatok erőn felüli helyzetét tanúsították a hadműveletek alatt. Megakadályozták, hogy a támadás súlypontjain technikai és létszámbeli fölényt képező szovjet hadsereg egy lényegesen nagyobb méretű katlancsatába kényszerítse a doni arcvonalat védő seregeket. Egy-egy helység, vagy támpont napokig tartó védelme ugyan csak pillanatnyi részsikert eredményezett számukra, mégis nem várt akadályt jelentett a szovjet csapatoknak hadműveleti elképzelésük teljes mértékű megvalósításában. Az 1943. januári-februári súlyos elhárító, illetve utóvédharcokat követően a hadsereg anyagi veszteségét 70 százalékban, ezen belül a nehézfegyverzetét csaknem 100 százalékban állapították meg.

A hadseregnek a harcokból kivont, zömében fegyvertelen töredékei kezdetben Romni, Vorozsba, Gluhov és Konotop körzetében gyülekeztek, majd március 5-én a szovjet csapatok előretörése miatt a Dnyepertől nyugatra levő Korosztény és Ovrucs városok környékét jelölték ki számukra végleges újjászervezési területként.

A 2. hadsereg hazahozatalának engedélyezéséről 1943. március 28-án értesült a magyar hadvezetés. *Keitel* tábornagy közölte *Szombathelyi* vezérezredessel, hogy Hitler beleegyezését adja a 2. hadsereg maradványainak a hadsereg-parancsnokság kivételével történő hazaszállításába, ha helyette két új hadosztályt és 12 műszaki (építő) zászlóaljat küldenek ki. Ezt követően az április 7-én hozott végleges intézkedés értelmében a 2. hadsereg megmaradt töredékeinek ellenértékéért a 18. és 25. könnyű hadosztály került ki Ukrajnába, a „doni poklot” megjárt csapatok hazaszállítása pedig április 24. és május 30. között megtörtént.

Az 1943. januári védelmi és elhárító harcok során sem érthette indokolatlan bírálat a magyar csapatok helyzetét. Nem a gyávaságuk miatt kényszerültek meghátrálásra, az eredményes védelem reális feltételei hiányoztak. Harcoltak és védtek magukat a rendelkezésre álló elégtelen fegyverzettel, amíg egyáltalán lehetséges volt. Mikor védőállásaikból kivették őket - megfosztva nehézfegyvereiktől és tüzérségüktől - két hétig folytatták még súlyos utóvédharcukat. Nehéz lenne huszadik századi hadtörténelmi példákat hozni arra, hogy egy 200 ezer fős hadsereg, amely 200 kilométer széles arcvonalát mélységi tagozódás nélkül, tartalékok hiányában volt kénytelen védeni, amely nem rendelkezett számoztató páncélelhárító fegyverzettel és harcokocsikkal, amelynek zömében fogatolt tüzérége (lőállományának hátsó körzetekben való szállítása, illetve elhullása miatt) állóharca kényszerült, amelyhez utánpótlási, s ellátási helyzetének katasztrofális állapota miatt csak részben érkeztek ki a téli óvócikek s ruházat, illetve amelynek katonái 2500 kilométerre távol szülőföldjüktől, számukra idegen, vagy közvetett célokért küzdöttek és áldozták életüket, hosszabb ideig ellen tudott volna állni egy szinte minden tekintetben fölényben levő ellenfél támadásainak.

A napló utolsó része

A könnyebb érthetőség érdekében közöljük a 3. rész utolsó mondatát [a szerk.]: november „28-án este parancsot kapok, hogy 29-én reggel Sityer főhadnaggyal ötnapos útszemrevételezésre megyünk, és még ma vételezzem fel az élelmet, melyre az előkészületeket megtettem. A hideg, szeles, havas időre tekintettel szőrmebéléses örbundákat szerezünk.”

1942. nov. 29. Vasárnap - Olhov-Log

A korán fogyasztott reggeli után, egy termosz feketével egy századunktól jött fogatos szánkóval 6h-kor elindultunk a kb. 70 km-es utunkra. Borzasztó hóvihár dühöng, néha alig látjuk a lovainkat. Karpenkovóban a VII. hadtest műszaki parancsnokságon ebédelünk meg, és itt kapjuk a szemrevételezendő út rajzát is. A lovak etetése után folytatjuk utunkat, de e cudar időben csak Olhov-Log-ig jutottunk, és éjszakára megszálltunk, az itt székelő hadtest vonatparancsnokság körletében. A szabadságra menők innen indulnak, és ide érkeznek vissza.

1942. nov. 30. Hétfő - Ivascsenkovo

6h-kor indulunk. A nagy hóvihár miatt csak Ivascsenkovóig jutottunk, mert a szembejövő hideg szél és hó miatt lovaink megtagadták az engedelmességet. Út közben egyszer leszálltam a szánkóról, hogy a lábam melegítsem. A nagy hó és szembe szél miatt fokozatosan lemaradtam még szaladással sem értem utol a szánkót, a zúgó vihartól pedig a kiáltásom sem hallották. Szerencsémre nálam volt a puskám, lövést adtam le, amit meghallottak és megvártak. 9h-ra sikerült Ivascsenkovóba beérkeznünk, és az itt székelő VII. 1. tábori kórháznál szállást és meleg élelmet kaptunk. Lovaink is alig várták, hogy bemelessenek a kórház meleg istállójába. Tegnap és ma is a nagy vihar dacára a német bombázók szakadatlanul húztak felettünk a rajvonat felé és vissza. Az alacsonyan repülő gépeket vastag jégpáncél borítja, a motor környékén kívül. Ha a vihar nem csendül utunkat nem folytatjuk.

1942. dec. 1. Kedd - Olsány

Reggelre a hóvihár elcsendült, de a hideg marja az arcunkat. 6h-kor indulunk. Itt letérve a főútvonalról (Armee Strasse) kezdődik a mi feladatunk. Innen akarnak építeni egy bekötő utat az Olcsányi kirakodó állomáshoz. A szemrevételezendő út kb. 35-40 km, mely elég barátságtalan vidéken vezetett át. A közbeeső falvakban nincs katonaság sem az egymást összekötő úton forgalom. Ezért történt meg az egyik faluba érkezünk, hogy az egyik házból kilépett két átszőkött és itt bujkáló orosz katona, kik bennünket meglátva a házkörüli takarmánycsomók közé bújtak, honnan felszólításunkra megrémülve jöttek elő. De mivel fegyver nem volt nálunk, meg mi sem tudunk velük mit kezdeni, elmosolyodva gyerekes rémületükön egy-egy cigarettát dugtunk szájukba, otthagytuk őket. Az ilyen forgalomtól félreeső helyeket használják fel búvóhelynek, mert szeretnék elkerülni a hadifogságot, de szeretnének haza is menni. Kb. 14h körül érkezünk Olsányba, hol a bajai IV. utász zászlóalj körzetében találtunk szállást. Házigazdánk igen rendes ember családjával együtt, mely meglátzik a lakásukon is. Ami erre szokatlan, lakásuk szobája deszkapadlózott, melyen szívesen készítettünk magunknak fekhelyet. Sityer „papá”-t a zászlóalj tisztiszállásán helyezték el.

1942. dec. 2. Szerda - Ivascsenkovó

Az éjszakát a jó helyen kellemesen töltöttük. - Kora reggel megfőzve a napi feketénket, termoszba öntöttük útravalóul, és a borult, de kisebb enyhébb időben 8h-kor visszaindultunk. Délután az egyik faluban a lovaink pihenőt tartottunk és megebédeltünk. Itt már az iskolai tanítás beindult, és javában folyik. Délután érkezünk vissza Ivascsenkovóba, hol ismét a VII./1. tábori kórháznál szállásoltunk el. Itt a jelentésünket és vázlatrajzunkat még ma elkészítettük, hogy holnap Karp[enkovó]ba érve a VII. hadtest műszaki parancsnoknak leadhassuk. A kórház tisztikonyháján jó vacsorát kaptunk.

1942. dec. 3. Csütörtök - Goncsarovka

6h-kor indulunk mert szeretnénk még ma visszaérni Goncsarovkára. A hosszú út miatt lovainkat eléggé kell szorítani. Olhov-Log határában egy domboldali úton szánkónk megcsúszva az útszéli árokba borultunk, amit szerencsésen megúsztunk a vastag hóban való megfürdésével. Délre érkezünk Karpenkovóba, hol a hadtest műszaki parancsnoknak leadtuk jelentésünket és megebédeltünk. Másfél órai pihenő után korom sötétben 18h-ra érkezünk vissza szálláshelyünkre. Lovaink teljesen kimerültek a mai erőltetett menettől. Az ötnapos kifáztás szállásunkon jó meleg teával melegítettük fel és lepihentünk.

1942. dec. 4. Péntek - Goncsarovka

A mai napra pihenőt kaptam, amit tisztálkodásra használtam. A házinéni vizet melegített a mosakodáshoz, fehérneműmet pedig elvette tőlem kimosás végett. Különös esemény nem volt.

1942. dec. 5. Szombat - Áp: ua

A mai nap Sityer főhadnaggyal szabadságra megy, kivel hazaküldöm az eddig készített felvételeimet előhívás végett. Vele küldök egy levelet szüleimnek, hogy Apám keresse fel Böszörményben, legalább részletesebben tájékozódik velünk kapcsolatos eseményekről, amit innen nem írhatunk meg. Déltől naposi szolgálatba vagyok.

1942. dec. 6. Vasárnap - Áp: ua

Miklós napja. Délelőtt a legénység tábori Istentiszteleteken vesz részt felekezetek szerint. A Kormányzó névnapja alkalmából - az ilyenkor szokásos - feljavított étkezést kapunk, melyhez pálink[át], bor[ít] és sült tésztát adnak. Délután a falu egyik mozinak berendezett épületében az egyik pesti utász század kabarécsoportja mikulás estét rendezett, ami jó hangulattal zárult.

A nap folyamán gyenge havazás volt.

1942. dec. 7. - 23-ig - Goncsarovka

A Don menti építések is befejeződtek, és az anyagfuvarozást végző polgári munkaeőket hazaengedték, valamint [a] zsidó munkaszolgálatos egységeket a tőlünk hátrább lévő téli szállásokra vonták. Mivel a nyári súlyos veszteségeinket a hátsószárból - valami oknál fogva - alig néhány fővel pótolták, már a védőállások építésének kezdetén arra kényszerültünk, hogy az akadályok és egyéb műszaki anyagok behordására munkaszolgálatosokat vegyünk igénybe, és utász csak annyit vonul fel, amennyi az anyag beépítését végzi. A munkálatok befejezése után a zászlóalj - a hadosztálynak vonalán - 1 utász század teljesítik készletét szolgáló hetenkénti váltással. Ezen [a] szakaszon - mely a 8. olasz hadsereggel szomszédos - a 19., és 23. hadosztály váltja egymást, míg zászlóaljunkat - a kevés műszaki alakulat, annak is erősen megcsökkent létszáma miatt - nem tudják hosszabb időre váltani. Ezért vált szükségessé részünkről ez a váltási megoldás. A minden második napi szolgálat dacára is jól telik az idő. Lassan mindenki belenyugodott, hogy az egy év leteltéig nem megyünk haza. E belenyugvást a szabadságolások megindítása is elősegítette, mely reményt kelt mindenkiben, hogy előbb láthatja családját, mielőtt az egy év elteltéig? A folyamatban lévő szabadságolások folytán hetenként 2-3-4 fő indul haza. Az első turnus már visszajött 14-e táján tele panasszal, az otthon ért érdemtelen megnyilvánulások miatt, melyet a társadalom részéről kaptak. Mint mondják, semmi megbecsülésben nem volt részük, ami egy frontkatonát megilletne. Az egyesek részéről elhangzott gúnyos megjegyzések után örültek, hogy visszatérhettek hozzánk, hol az egymás iránti bajtársi szeretet többet ér, mint az otthon töltött szabadság. Ezek után többen nem szívesen indulnak haza, csak a családjuk utáni vágy vonzza őket. Ezen jelenségekkel kapcsolatban - az eddig eltöltött katonai éveim során megért mozgósításokból - tapasztalataim a következők: a szolnoki utász zászlóalj ahhoz a (debreceni VI.) hadtesthez tartozik, amely a románok miatt hadműveleti tevékenységre nem mozgósíthat. Viszont az ország más részén mozgósított hadtestek hadilétszáma növeléséhez kiegészítő alakulatokat kell felállítani, mint önálló egységeket, melyek egyik vagy másik hadseregcsoport kötelékébe a kívánalmak szerint alkalmazhatók. Ezek szerint a VI. utász zászlóaljnak a tartalékos állományból kellett - egy-két tényleggel - felállítani egy gépkocsizó zászlóaljtorzset, egy kerékpáros és egy gyalogos századot. Ezek létszámát - (zömében) - Hajdu-, Bihar-, Szolnok-, Békés megyék területéről hívták be, azt is úgy, hogy egy-egy településről egy-két-három főt, kiknek hiánya nem okozott nagy feltűnést lakóhelyükön. Bizonyára másként viszonyul a társadalom ezekhez az ország azon részén, ahol a hadtesteknek általános mozgósítást kellett végezni, és a hadkötelesek zöme idekűnn van. Pásztor őrnagy zászlóaljparancsnokunk is szabadságra ment. Azt hiszem, családjá meglepődik, ahogy megöszült a fél év alatt. Helyét ideiglenesen

Gombosi őrnagy vette át. Nem tudjuk honnan vezényelték hozzánk. Újabb intézkedés szerint zászlóaljunkból 1 század a hadosztályunk vonala mögött van készletben, mely hetenként váltódik. Idejövételünk után egy tágabb épületet legénységi „otthon”-nak rendeztünk be, hol a pihenők alatt ilyen-olyan szórakozást találunk. Van kártya, sakk dominó és olvasni való könyv, melyeket az - ősz beálltával megelénkült - ismeretlen levelezőink tábori postaszámunkra küldtek, melyek megköszönése is szórakozás számunkra. Az iskolás gyerekek megemlékezését találjuk hozzánk szólóknak, melyek szép fogalmazása érzékenységet vált ki belőlünk. Ezeket igyekszünk hasonló hangnemben megköszönni nekik. Hoós alezredes, a szolnoki zászlóaljunk parancsnoka többször küld részünkre szeretetsomagot valamint egy szolnoki nőszervezet is. A vonalból érkező hírek nyugalomról szólnak. Az események csak kisebb járőrtevékenységből állnak. Ez a nyugalmi állapot a hadosztályunktól jobbra lévő olaszok vonalán már az éberség lazulásához vezetett olyannyira, hogy az első vonalbeli őrhelyeken a fedezékben harmonika mellett vigadtak, mintha cserkész táborozáson volnának. Így nem egyszer előfordult, hogy az orosz járőrök rajtuk ütöttek, és az egész őrséget foglyul ejtették. Ezek az esetek megerősítik bennem a múlt évi Nyepetrovskzbeli harcok során alkotott véleményem, mely szerint ők csak parádézni valók. Tisztjeik a parádés ruházatukkal a fellegekben járnak beosztottjaikhoz képest. Ugyanez van a román hadsereg tisztjeinél is, ellentétben a legénység szegény ruházatával.

1942. dec. 24. Csütörtök - Goncsarovka

Mivel karácsony előtti nap van, a szentestére karácsonyfát állítunk a legénységi otthonban. Az ígért honvédségi szeretetsomagok késése miatt a gh. főnök gondoskodott azok helyettesítéséről, hogy a szenteste a hagyományokhoz méltó legyen számunkra. Ügyes szakácsainkkal most is tésztaféléket sütetett a szállásaink kemencéjében, melyeket cukorka, cigaretták, dohány stb. összeállításban mindenki számára becsomagoltak. A fenyőfa díszítése az emberek leleményessége folytán - szerény lehetőségünk dacára is - remekül sikerült. Az esti ünnepséget a tisztikarral együtt tartottuk, melyen Gombosi őrnagy mondott rövid beszédet az ünnep jelentőségéről, mely után a szétosztott csomagokkal szállásainkra vonultunk. Szállásunkon a háziakat asztalhoz ültettük a két kis unokával és anyjukkal együtt, a kapott csomagjainkat kibontva megkínáltuk őket a jó sült tésztával és cukorkával, melynek a gyerekek örültek a legjobban.

1942. dec. 25. Péntek - Áp: ua

Délelőtt a legénységi otthonban (clubban) ismét össze jöttünk, és a tisztikar nevében Gombosi őrnagy kívánt kellemes Karácsonyt a legénységnek. A leg[énység] nevében (a mindig feltűnő viselkedésben szenvedő) csapatcsendőrünk igyekezett elsőnek megköszönni, ill. viszonzni a jókívánásokat. A gh. az ünnepekre feljavított étkezést biztosít, pedig ellátásunk kifogástalan, különösen a mennyiségét illetően, ami itt lényegesen fontos. Délről 24 óras szolgálatba léptem, mint őrpapancsnok Esti ellenőrző utajaim során mindenütt jó ünnepi hangulatot találtam.

1942. dec. 26. Szombat - Áp: ua

A hideg kezd erősödni. Szerencsére az őrszolgálatot teljesítőknél mozgás lehetőségük van, így könnyebb elviselni a szolgálati időt, mint egyhelyben állva. A hangulat továbbra is ünnepi. Délben a szolgálatot átadva, szállásra tértem, hol a házinéni már jó meleg vízzel járt a szolgálat utáni tisztálkodáshoz. Szorgalmas, vallásos idős mama. A házat mindig tisztán tartja, férje pedig gondoskodik a lakás melegen tartásáról, melyhez a tűzfát mi biztosítjuk. A lapostetejű szögletes kemencén alszanak az unokák. - Látjuk elégedettek, és szeretnek bennünket, melyet igyekszünk mi is viszonzni. Számukra minden nap megszerezünk az ebédet, és kenyéradagunk fölölégét is nekik adjuk, amit nem győznek megköszönni. A mieinkhez hasonló kapcsolat tapasztalok a többi szálláshelyen is, melynek kihatásai érezhető az egész falu hangulatán is.

1942. dec. 27. Vasárnap - Goncsarovka

Ma déltől ismét szolgálatba vagyok. Vasárnapra való tekintettel és az egész napos havazás miatt folytatódik az ünnepi hangulat, ilyen-olyan elfoglaltság mellett.

1942. dec. 28. Hétfő

- délig szolgálatba.

1942. dec. 29. Kedd

- déltől szolgálatba.

1942. dec. 30. Szerda

- délig szolgálatba.

A fenti napokon említésre méltó esemény nem volt. A zászlóaljparancsnok és a segédtszjtje időnként a lemenni a hadosztályparancsnokságra megbeszélésre. Egyébként a telefon összeköttetésünk állandóan biztosított a parancsnokságokkal.

1942. dec. 31. Csütörtök - Áp: ua

Kormos J. postásunk a mai nap sok levelet és csomagot hozott a tábori postáról, melyek nagyrésze a karácsonyi ünnepekre küldetett, de most ért délelőtt. Déltől naposi szolgálatban vagyok. Este hadseregarancs hirdetés, melyben kiemelik Somogy-Sopron-Vas megyei gyalogság sikeres járóvállalkozásait, melyek során ellenséges bunkereket pusztítottak el, fegyvereket zsákmányoltak, és foglyokat ejtettek. E vállalkozásaikat a Don jegén át hajtották végre. A hazai zászlóaljunk - karácsonyra küldött - csomagját is ma kapta meg a gh., amit az este széjjel is osztott. A csomagokban érkezett holmiból a szállásokon szilveszterest rendeztek, hol szolgálatom során mindenütt jó hangulatot találtam. A szilveszter éjszaka részünkről nyugodtan telt el. Hogy mit hoz számunkra az újév, nem tudjuk - de talán nem is volna jó tudni!

1943.

1943. jan. 1. Péntek - Goncsarovka

A naposi szolgálatot éjfélkor átadtam az ügyeletesnek, és szolgálati helyünkön lepihentem. A hideg éjjel 28°-ra süllyedt, reggel már 32° volt. Délelőtt az idő borulttá változott, és gyenge havazással egész nap tartott. A legénységi otthonban Istentisztelet volt, mely után Gombosi őrnagy szerencsés boldog újévet kívánt. A gh. ma is feljavított étkezést biztosított, az ebédhez most is sült tészta és bor osztatott. A hangulat jó. 13h-kor leadva szolgálatot, szállásunkra térve a házinéni már meleg vízzel várt, mert tudja, hogy a szolgálat leadása után mosakodni, borotválkozni szoktunk. Az estét jó hangulatban töltöttük a kapott nyalánkságok mellett a háziakkal együtt. A mai nap hótakarítani járó polgári munkások is pihenőt kaptak.

1943. jan. 2. - 11-ig - Áp: ua

Dacára, hogy a szabadságolások beindulása óta megcsappant létszám miatt sűrűn vagyunk szolgálatban, a napok mégis lassan telnek. Egy másik szakaszvezető társammal, minden második nap 24 óras szolgálatba vagyunk, mert a kevés létszám miatt a tisztéseket is szolgálatba kell osztani, hogy legalább két nap pihenő jusson. Ezen felül a szabadságra hazament Farkas őrmester szolgálatvezető feladatköre is rám hárult, ami már számomra nem biztosít szabadidőt a többi feladataimmal együtt. Egyik pihenő napomon feladatot kapok a faluba vezető egyik útnak három hídjá közül a robbantásra alkalmasabb kettőnek a szemrevételezésére, melyet járórom egyik tagjával a szeles, havas időben is sikerült végrehajtanunk, melyről pontos és részletes vázlatot szóbelileg is megmagyarázva átadom. 5-én visszajött szabadságáról Siteri főhadnagy meghozta a kész fotóimat és a szülei küldte csomagot. 6-tól naponta jönnek jelentések a vonalból, hogy a Don túloldalán nagy csapat mozgolódások vannak. A lakosság is figyelmeztet bennünket, vigyázzunk, mert az oroszok készülnek valamire, amitől ők is félnek. Ez látszik is a nyugtalanságukon. („Bizonyára sejtenek valamit.”) E hírek ellenére - a felsőbb vezetés részéről - nem történik semmi. Úgy látszik a vezérkar a jó alexejevkai szálláson nem tulajdonít különösebb jelentőséget az oroszok mozgolódásának. Szabadságosaink jönnek és mennek. A visszatérők nagy része tele panasszal, mint ahogy már leírtam. Még a hatóságok is közönyösen fogadták őket, ha valami hivatalos ügyeik intézése végett felkeresték őket. Mint mondják; a mi országrészünkön csak azok tudják, hogy háború van, kiknek idekűn van valaki a családból. Mi itt csak a legjobb híreket halljuk az otthoni viszonyokról! Most már nem is tudjuk, miért harcolunk mi itt ily távol a hazánktól? Dacára, hogy a vonalból nem kapunk hírt jelentősebb csatározásokról még a tőlünk kinn lévőktől sem, a lakosság körében állandóan fokozódik a nyugtalanság a köztük terjedő hírek miatt. Ők már tudni vélik, hogy az orosz felvonulások egy nagyarányú támadások előkészületei, melynek időpontja 12-én lenne, melytől pár nap választ el, így e hírek a mi hangulatunkra is ránehezdednek. Az ellenség mozgolódásairól jövő hírekre sem történik semmi. Nálunk minden rendben! Az idő napról napra hidegebb, zúzmárás, ködös. Az oroszok karácsonyára tekintettel - a németek - szünnapot adtak az Armeé Strasse-ra járó hótakarító munkásoknak, mely ünnep sűrű ködös idővel köszöntött ránk, melyet lelki izgalmakkal telve élt meg e szerencsétlen nép velünk együtt.

1943. jan. 12. Kedd - Goncsarovka

A reggeli órákban kaptuk az első hírt, hogy az oroszok az egész arcvonalon általános támadást indítottak, melynek tompa zaját itt is halljuk. E szerint a lakoságtól hallott hírek pontosak voltak. Várjuk az újabb híreket a vonalban lévőktől, akikért izgulunk a rendkívüli ködös idő miatt is, annak ellenére, hogy az őszön a körülményekhez képest jó fedezékeket építettünk számukra. Délben újabb hír. Az orosz páncélosok egyes szakaszokon - az erősen befagyott Don jegén át - betörték állásainkba, nagyszámú gyalogság kíséretében. A sűrű köd ellenére hadosztályunk szakaszán gyalogságunk szívósan védekezik, amelyik páncélost a köd miatt nem sikerült kilőni, átengedik magukon, és a mögöttük lévő tüzérségre bízva őket. Az utánuk nyomuló gyalogságot, mely több hullámban támad, egymás után semmisítik meg. A sűrű köd miatt az elhárítás a legnagyobb nehézségbe ütközik. A harc súlyos és elkeseredett, de hadosztályunk (23.) még szilárdan tartja vonalát. Ebéd után újabb hír. A VII. hadtest balszárnyán 12. hadosztály élvonalbeli egységeit, egyes szakaszokon kivetették állásaikból. E szakaszon az orosz páncélosok elérték a tüzérségi állásokat, hol elkecseregett harcok vannak. Helyenként már hátrafelé tüzelnek az ellenséges páncélosokra. Ismét újabb hír! Hadosztályunk jobb szárnyán lévő 8. olasz hadsereg az első támadásra elhagyták állásaikat és pánikszerűen menekülnek. [!] Ebben a helyzetben mi kivágnak téve egy oldaltámadásnak, mivel hadosztályunk, de az egész VII. hadtest egy derékszögében van a Don folyónak. Ránk nézve különösen rossz, mert az olaszok sávja a falunk mellett húzódik, így bármely pillanatban megjelenhetnek. A napokkal ezelőtt jött 26. hadosztály egységei, kik az olaszok segítségére Rossos felé voltak irányítva - újabb parancs szerint - tüzérségüket a Kamenka-Marki-i útra vezényelték a visszaszorított 12. hadosztályunk fedezésére.

1943. jan. 13. Szerda - Áp: ua

Az éjszaka csendben, de lassan és nehezen telt. Az ideiglenesen rám szakadt szolgálat vezetői beosztásomat, a helyzetre való tekintettel, az őrség felügyeletével is növeltem. Így alvás helyett szundikálásra jutott idő, mely így volt másoknál is. Tisztjeink is a telefon mellett töltötték az éjjelt. A falu lakosságán a félelem van úrrá! Próbáljuk nyugtatni őket. Többen pakolnak, hogy velünk együtt elhagyják a falut. Délelőtt parancs érkezett a zászlóalj riadóztatására. Célját nem tudjuk még. A már régen hadtesthez vezényelt tehérgépkocsik hiánya miatt, csak a legfontosabb anyagot rakjuk kocsikra. Környezetünkben aránylag csend van. De mivel újabb információink nincs, délután 15h-kor Gombosi őrnagy 2 tiszt, 8 kíséző Kamenkára a hadosztály parancsnokságra megy a zászlóaljra vonatkozó megbeszélés végett. Zászlóaljörzset ideiglenesen Bozsó zászlósrá bízták, a legénységre vonatkozó utasításokat én vettem át. Dél óta naposi szolgálatot is teljesítek. Délután Horváth zászlós gh. főnök megbeszélést tart az emberekkel, mivel az eddig összegyűjtött élelmet nem tudja mind elhelyezni a gh. tehérgépkocsiján, mindenki vegyen magához, amennyit el tud helyezni, mert nem tudjuk, milyen helyzetekbe kerülünk, és legyen kéznél élelem. A felesleget sikerült az embereknél elhelyezni, melyből még szállásadóinknak is juttattunk. A vonalainkra nehezedő orosz nyomás a súlyos veszteségeink dacára is tovább tart. 20h-kor 80 tehérgépkocsi löszert szállítottak át a falun a 23. hadosztály vonalbeli alakulatai részére. Az itt töltött rövid pihenő alatt egyik motorja kigyulladt, melyet sikerült gyorsan eloltani. Éjjel sűrűn figyeltem a vonalból idehallatszó harci zajt, mely csaknem szünet nélküli volt.

Éjjelre a hideg mínusz 32°C.

1943. jan. 14. Csütörtök - Goncsarovka

26. német hadosztály egységeit kb. az elhagyott olasz frontszakaszra irányították, a fogatolt oszlopaikat hátra küldték. Egyik századunk a falu Keleti kijáratát elaknásítja, és drótkadályokkal lezárja. A mai nap a helyzetről jóformán mit sem tudunk. A vonalból idehallatszó zaj is az előbbi napokéhoz hasonló. A lakosságot a köztünk terjedő hírek erősen nyugtalanítják, sokan szeretnének menekülni. Ha kérdezzük, hogy miért félnek saját fajtájuktól, csak legyintenek. „Isten őrizzen tőlük!”, mondják. Ezt meg mi nem értjük?!

Az idő: mínusz 36°C.

1943. jan. 15. Péntek - Goncsarovka

Az élénkülő szél kezdi a ködöt elnyomni, és előbukkan a tiszta ég. Dél tájban visszaérkezett Gombosi őrnagy a csoportjával Kamenkáról, és közölték, hogy az oroszok már lövik a helységet, hol a hadosztály parancsnokság távozása után az ottani magyar műszaki alakulatok felrobbantottak minden fontosabb berendezést, vasúti hidat, stb. csak azután vonultak ki a helységekből. Szerintük a helyzet tarthatatlan. Hoztak magukkal egy könnyebben sebesült gyalogost, ki megerősítette Don-menti állásaink elleni orosz támadást. Mint elmondja, a vonal mögött elhelyezett anyagok és páncélosok, gépjárművek a részükre szükséges benzinhiány miatt ottmaradtak. Alig volt néhány, ki el tudott jönni. A vonalainkra nehezedő nyomás hátrább-hátrább szorítja azt. Hadtestünk balszárnyán - a Don folyó háromszögében lévő - 12. hadosztály szakaszán Scsucsjától-Kamenkáig, 3 napig tartó szakadatlan nyomással tudtak csak eljutni. A mi 23. hadosztályunk egységei még mindig tartják a Don menti állásaikat.

A VII. hadtest területén készenlétben tartózkodó német „CRAMER” csoport. 1. páncélos hadosztálya az olaszok által fedezetlenül hagyott szomszédos területre vonult. Bizonyára ennek köszönhető, hogy ezideig még nem kaptunk oldaltámadást. A lakosság izgalma tovább tart. A csomagolnak, hogy elhagyják a falut. Főleg a falu által választott előjárók és polgári rendőrök családjai készülnek elhagyni a falut. A hideg fokozatosan erősödik.

1943. jan. 16. Szombat

Ez a téli szállást adó falunk, lévén az olasz és magyar hadsereg határsávja mellett, így kiesik a felvonulási utakból, ezáltal csendes helység lévén, nem érezzük a komolyságot olyannyira. A többi szakaszról sincs semmi információnk, így a napok óta változatlan helyzetünk miatt, némi optimizmus van bennünk. Délelőtt csendes riadót rendeltek el, nehogy az - amúgy is izgalomban lévő - lakosság között pánikot idézzünk, akik állandóan érdeklődnek indulásunk felől. Délután 3h-kor érkezett telefon értesítés szerint kezdjük meg a visszavonulást. Az útvonal után érdeklődve csak annyit; „amerre tudunk!” A menetkészültség elrendelése után - mivel még itt mindig nem éreztük a veszélyt - a hadtesthez vezényelt 2 tehergépkocsi rakományának őrzésére itt hagytuk a távbeszélő csoportot azzal, hogy reggel két tehergépkocsit értük küldünk. Közben nyugodtabb hangú telefonértesítés jön, hogy jelenleg számunkra is az Armees-Strasse a megfelelő út. A lakosság látva mozgolódásunkat, aggódva kérdezik, hogy mi lesz velük, ha jönnek az oroszok? Igyekeztünk nyugtatni őket, hogy csak a vonalba megyünk, és pár nap múlva jövünk vissza. Az igazság az, hogy az orosz offenzíva megindulása óta a hadosztályunk mögötti körzetben uralkodó viszonylagos csend miatt nem vettük túl komolyan a helyzetet. A vezetés ezért is határozott a 2 tehergépkocsi reggeli visszaküldése mellett. Az emberek, a kocsikon való elhelyezkedésük után én és Várszegi barátom már csak az üzemanyag szállító pótkocsis teherautón, a hordók tetején találtunk helyet, hol orosz géppisztollyal a nyakunkban, pokrócba bugyolálva hátunkat, lábunkat. Holdvilágos este 18h-kor, - 34 °C hidegben indultunk útnak - a falubeliek búcsúünnepére közben - Csarevka felé. Felérve a dombok tetején vezető útra, a robogó kocsin egyre kellemetlenebb lett a hideg. Utunk - szerencsére - nem volt nagyon foglalt, és Karpenkovóig jól haladtunk, hová beérve a VII. hadtestparancsnokságnak már csak a helyét találtuk. - A hadtest eligazító közölte, hogy a Csarevkára irányítottak - az erős orosz nyomás miatt - Bugyonnij felé folytassák útjukat, melyre ráterve a különböző irányból érkező szétszóródott egységek összekeveredett csoportjai vonulnak visszafelé. Ezek között jó, ha minden századiknál látható valamilyen kézifegyver. Az út zsúfoltsága miatt csak lépésben tudunk haladni a gépkocsikkal. 20h körül Olhov-Logba érve a 257-es sz. tábori postának is a helyét találjuk, és a hadosztályunk részére érkezett levél- és csomagküldemények - a már előttünk fegyelmetlenül visszavonuló által - vandál módon szétszórva hevernek az utcán. Szomorú s egyben felháborító a látvány. Nem csoda, mert a már általunk csűrhenek nevezett csoportok között egyetlen tisztet sem látni! Hol vannak a tisztjeik?! Alexejevka előtt egy úteljáró aknamezőn kell átmenni, hol műszakiak irányítják a forgalmat. A helységen áthaladva egy meredek emelkedő előtt - motorjaink túlterheltsége miatt - 2 pótkocsinkat a szélső házaknál lekapcsoltuk, és őrzésükre négy főt hagyunk, kikért reggel szintén két kocsit küldünk. Őrzöik a házakba hűződva váltják egymást. Kb. félórai szünetes után folytatva utunkat az óráról-órára erősödő hidegben, hol előrejutásunk továbbra is lassú az utat tömegesen elfoglaló gyalogos és fogatos csoportok miatt, melyek közül már az előző napokban elhullottak tetemei feküsznek, úton-útfélen. - Nykolajevka alá érve egy - az úton g[ép]j[ár]művek által szétaposított lótetem csontszilánkjai a tehergépkocsink mindkét balhátsó gumiját kiszúrta. Gépkocsi vezetőink a már -40 °C hidegben felváltva végezték a kerékcserét, ami majd egy órát vett igénybe, miatt a kesztyűbe is majd megfagyott a kezük.

1943. jan. 17. Vasárnap - Bugyonnij

A kerékcseré után 1h-ra megtörtént, és folytattuk utunkat. Nykolajevkát elhagyva ellenséges repülők a város felett néhány Stalin gyertyát ledobva utánunk fordultak, és utunk felett is dobtak néhányat. Céljuk csak felderítés lehetett, mert bombát nem dobtak, de utunkat sikerült rövid időre megzavarni. 4h 30-kor érkezünk Bugyonnijba, mely előtt ellenséges légitámadás érte a várost és pályaudvarát, hol raktárépületek gyulladtak ki és égnek. - Egy mellékutcában megállva házakhoz bezörgöttünk, hogy reggelig fedél alatt lehessünk. Néhányan az „őreg” Kari főhadnaggyal egy németek szállással házba zörgöttünk, kik szívesen fogadtak, és helyzetünk ismertetése után felkínálták fekhelyüket pihenésre. Közben feketét főztek, és kicserélték a jéggő fagyott kenyérünket, amit mi is viszonzotunk a nálunk lévő nyálánságokkal. Rendes, bácskai származású sváb gyerekek, némelyik jól beszél magyarul. A virradatig tartó pihenő és melegedés után, pár tehergépkocsit leürítve, Horváth zászlóossal visszaindultak az Alexejevka, illetve Goncsarovkán maradtakért. Ezután Siteri főhadnaggyal jelentkeztünk az állomásparancsnokságon szállás miatt, hol megtudtuk, hogy a szólnoki 154. kerékpáros utászszázad is itt van Bugyonnijban. Megtalálva szállásukat - hol csak egy szállásórség van, - mert a század a védelmi vonalát tartja megszállva. Itt van még 151. gépkocsizó utász zászlóalj törzs is, és náluk találtam az éjszaka miutánunk jövő Gombosi őrnagy és Tóth hadnagyot néhány emberükkel. Parancsot kaptam a zászlóalj törzs idehozására a már lefoglalt szállásra, ami a du-i órákban megtörtént. A városban piacos nap van, mely igen élénk, mintha mit sem tudnának a helyzetről az éjjeli bombázáson kívül, ami nem volt a front átvonulása óta. Mivel ez „Hadak útja”, visszafelé is itt vezet át, tele a város minden szövetséges katonával, kik nagy része rendszertelenül vonul át a városon. Ebben az olaszok járnak elől a jól gépesített egységeikkel, mintha az orosz mindnek a sarkában lenne. A városba érkezett szétszóró csapatnélküliek igyekeznek éjszaka fedél alá jutni. Szállásunkon is egymás hátán fekszenek a földön, vagy ki hol tud. Életemben ilyen még nem láttam. Valóságos állati sor. A késő esti órákban érkezett hír szerint orosz páncélosok nyomultak Nykolajevkába, elvágva a visszavonuló csapataink útját. E hír megrendített bennünket, mert a visszahagyott két csoportunk a legjobb körülmények között sem jöhettek át a városon, melyen még a 23-ik hadosztály zöme is túl van. Reméljük, az ellenség gyűrűje nem elég erős, és sikerül felszárkítani. Az olaszok minden utóvédharc nélkül vonulnak a legkisebb fedezet nélkül. Az ellenség páncélosai ellenállás nélkül követik őket, így azon csodálkozunk, hogy már Goncsarovkán oldalba nem támadtak minket. Hangulatunk rossz a lemaradtak miatt. Senki nem tud lepihenni. Vítjuk a helyzetet, de bizakodunk. Az új folyamán ellenséges légfelderítés volt. Éjfélkor parancsot kapunk az állomásparancsnokságtól a város elhagyására a déli kijáraton Volokonovka felé. A tisztekkel úgy határozotunk, hogy várunk, hátha beérkeznének az ottmaradtak.

Az idő, erősen hideg.

1943. jan. 18. Hétfő. - Áp: ua

Az éjszakát menetkészben töltöttük. Az éjfélkor kapott parancs értelmében az este érkezett csoportok reggel elhagyták a várost, csak mi maradtunk. A reggeli órákban megjelent parancs szerint, minden egysége nélkül jövő magyar tiszt jelentkezzen az állomásparancsnokságon! Ez a mi tisztjeinkre nem vonatkozik. Közben a szállásunk közelében lévő útelágazást három magyar tiszt (2 őrnagy és 1 százados) 3 német páncélos és két páncélelhárító löveggel lezárták. Minden egység nélkül visszavonulót a közelünkbe lévő épületbe visszaküldtek, honnan csak zárt egységek tovább biztonságos kísérettel. Tisztjeink úgy döntöttek, - mivel a mi lemaradtaink sem érkeztek be, - hogy mi is elhagyjuk a várost. A visszaküldött gépkocsik szárnyát a megelőkire szétosztva, mi pedig gyalog, - a gépkocsitól kísérvé - vonulunk. Lőszert, fegyvert magunkhoz véve, Tóth hadnagy és az én vezetésemmel elindultunk. Az idősebb tisztet kocsijukkal az oszlop végén kísérték bennünk. Az útelágazástól a három tiszt visszaküldött bennünk - mivel teljes a fegyverzetünk - hogy ránk még szükség lehet! Ezután Gombosi őrnagy az állomásparancsnokságra ment, eligazítás végett, mondván: maradjunk készenlétben, amíg visszajön. Ez idő alatt néztük a visszavonulni rendelt, fegyvertelen csoportokat, egyéneket, akiket - az olaszok kivételével - visszaküldtek a gyűjtőhelyre. Itt a három tiszt, minden csapat nélkül érkező magyar tisztet szigorúan igazoltat, és megfelelő papírok hiánya esetén a mellettünk lévő épületbe - tiszt gyűjtőhelyre - visszaküldték, akiknek száma a déli órákra jóval meghaladta a százat. Némelyiktől leválasztották a - magukkal hozott - tiszt legénységüket, akik elmondták, hogy az orosz támadás megindulásakor a gyalogság vonalbeli tisztjeinek nagy része, szöke hagyta el a tiszt bunkert, magukra hagyva a rájuk bízott egységeiket. Egyesek a tisztet közül sebesültek álcázva jött, az igazoltatásánál kiderült minden. Az olaszok szétszóródott gépesített egységei még itt is olyan pánikszerűen száguldanak át a városon, mintha nyomukban lenne az ellenség. Az utca már tele van gazdátlan olasz gépkocsikkal, amiket motorhiba vagy benzinhiány miatt itt hagytak, és gyalog futnak tovább a Duce fiai. A várakozási időt kihasználva, gépkocsivezető és motorszerelőink sorra nézegetik az itt hagyott olasz tehergépkocsikat, és sikerült a nagy SPAH kocsikból üzembe helyezni kettőt, mi pedig a többiben még található üzemanyagot gyűjtöttük össze. Örömlünk nagy, mert a terheket átrakva a mienként jóval nagyobb kocsikra nem kell gyalog mennünk. Közben kisebb légitámadást kapott a városnak tőlünk távolabbi része. Ezután (hogy milyen intézkedésre, nem tudjuk!?) a szomszédunkban összegyűjtött magyar tisztet - zászlóostól századosig bezárólag - egy őrnagy parancsnoksága alatt, kézifegyverekkel felszerelve gyalogmenetben visszaindulnak bevetésre az utóvédharcokba, büntetésül az alakulataik cserbenhagyása miatt. Gombosi őrnagy az állomásparancsnokságról megjövén, a hozott parancs szerint a város ÉK-i irányán lévő egyik gyártelep épületében, riadókészültségbe helyezkedünk, mely azonnal meg is történik. Közben megőrült a két gépkocsi szerzésének. Az őrségbe osztott embereket a szeles, hideg idő miatt óránként váltom, a gépkocsivezetők a motort sűrűn járatták a hűtővíz befagyása ellen. A sötétség beálltával megcsendült a városan átvetett zaj, mely miatt itt a város szélén feszülten téltünk a helyzetet, mivel Nykolajevka irányából pokoli ágyúdörgés hallatszák szünet nélküli vilánnal. A szomszédos llinak is sűrűn bombázzák. Az izgalmas éjszakában őrségünk feszülten figyelt, kiket sűrűn feljárom. Ólomlássúsággal telik az idő. A gyár egy nagyobb fűthető helyiségében, a pihenő legénység a padlón, tisztet - kinek, ha jut -, asztalok tetején fekszenek. Tóth hadnagy a kandalló mellett guggolva

szundikál, minden pillanatban ugrásra készen. Éjfélkor át akarja tőlem a szolgálatot venni, de reggelig nem adom. Pokrócom is átadom, hogy feküdjön nyugodtan, úgy is szólok, ha komolyodna a helyzet. Hideg szél fúj. A kandallóban egész éjjel tüzelek.

1943. jan. 19. Kedd. - Áp: ua

Az éjféltáni idő izgalmassá válik. A szomszédos llinkát sűrűn bombázzák, melynek védelme - tudomásunk szerint - nincs komoly, és ez irányból ellenséges páncélosok közeledése várható. Két óra tájban Nyikolajevka felől erős lánctalpas járművek zaja hallatszik, mely izgalomba hoz bennünket. Később megállapítjuk, hogy ott még dühöng a harc, és ha ellenséges járművek volnának a K-i kijárat készülsége már riadóztatna. A járműzaj a városba érve lecsendült, és nyugtalanságunk alább hagyott. Sokat gondolunk az ott hagyott és értük ment bajtársainkra. Lassan megvirrad, és kissé megkönnyebbülünk az éjszaka izgalmaiktól, melyet másként viselünk el nappal, mint éjszaka. Szakácsaink megfőzik reggelire a feketekávé, mely jól esik mindenkinek, de másból alig megy le egy - két falat enni. Az eddigi szerencsénk folytán, most is optimizmus tölt el bennünket a távollévők sorsát illetően, és kávéjukat félre tesszük! 7h-kor Gombosi őrnagy és Siteri főhadnagy az állomásparancsnokságra mennek tájékozódni és eligazításért. Ezidő alatt megérkezett Horváth zászlós az Alexejevkan hagyottakkal, melynek folyamán megőrültünk. Elmondják, hogy Olhov-Log előtt visszafordították őket hadosztályunk utóvéd csapatai, akik már elhagyták Goncsarovkát is. Visszatérve Alexejevkába, beesteledvén, az ott kialakult zűrzavar miatt a pótkocsikat ott kellett hagyni, csak az embereket szedték fel. A kijáratnál egy csomó összetörött visszavonulóban megakadtak, mert néhány előbük került orosz páncélos elálta az utat. De mivel a már itt visszavonuló zöménél meg van a fegyver, a kocsikban lévő löszert szétszórva a beérkezett néhány harckocsi és páncéltörőt támogatva - kilöve az orosz páncélosokat - egy lendületes rohammal sikerült utat nyitni a már összegyűlt járműveknek és sebesültszállítóknak. - Mint elmondják az itt kialakult összecsapás során a két pótkocsi is szétlővődött, melynek egyikén volt az én személyi holmimat tartalmazó kézibőröndöm és a benne lévő naplóm és fotóimmal együtt. Az áttörök után jövök mondják, hogy a városban bujkáló partizánok is lövöldöztek rájuk a házakból, melyeket tűz alá véve rommá löttek. Bajtársaink azt is elmondják, hogy az áttörésnél látták a tőlünk hadtesthez vezényelt Szabó Sándor bácsi gépkocsiját kilöve, ő pedig fejlődéssel feküdt a nyitott ajtajú vezető fülkében. Sajnáljuk, mert ő is másodszor van itt, és eddig neki is szerencséje volt. Odahaza felesége és három gyereke várja őt is. Az elmúlt napok izgalmai mindenkit megviseltek az arcok megtörve. Az enniálól nem esik jól senkinek. Mindenki gondba merülve, hallgat, bántja a Goncsarovkan hagyottak sorsa. 8 h-kor Gombosi őrnagyék visszatértek az állomás] parancsnokságról az újabb pcs-al, mely szerint pár száz méterrel kijebb egy malom épületben helyezkedjünk el, és teljesítsünk riadó készülséget, mely azonnal meg is történik. Ezután egy tiszt vezette járőr felderítésre megy a szomszédos llinkai útra, nem találunk-e orosz egységeket. Délben két magyar páncélgépköci átmege llinkára felderítés végett, mert repülőink erről orosz egységek mozgólódását jelezték. Ellenőrző útjuk többszöri megismétléséről a jelentésük nemleges. Az ebédünket alighogy befejeztük, kinyílik szállásunk ajtaja, és betödul rajta a Goncsarovkan maradt távbeszélő csoportunk, élén a magas termetű Sinka József őrvezetővel, (Kit soványsága és barna bőre miatt a nagy cigánynak hívtunk), és katonásan jelenti: hadnagy úr alásnan jelentem, a távbeszélő csoport bevonult! Nem hiányzik senki!!! Nem tudom leírni azt az örömet, amely kitört belőlünk, hogy mind itt vannak. Tóth hadnagy mindegyiket megölelte örömeiben, mi meg sorra csókoltuk őket, és már hoztuk is részükre a félre tett, de még meleg ebédet. A hadnagy úr megdicsérte őket bajtársias magatartásukért egymás iránt a bajban, támogatva a gyengébbeket a hosszú úton, magukkal hozva a legszükségesebb felszerelésüket. Ebéd után lepihenve elmondták, csak akkor hagyták el Goncsarovkát, amikor az oroszok már belétek a falut, melyet már akkorra a lakosok közül is sokan elhagytak. Azóta gyalogmenetben jöttünk a többi visszavonulókkal, német páncélosok kíséretében. Az úton hagyott jármű roncsokat a harckocsi pillanatok alatt az útféle vagy árokba borították, szabad utat biztosítva a visszavonuló járműveknek. Az előttük lévő falvakba benyomuló ellenséges páncélosok Volokonovka felé.

Az olaszok változatlan iramban folytatják „Zalán futását”. (Így neveztük el ezt a káoszt!) Ha látná a Duce dicső fiait, a nyúlcipőben és a sok drága kocsiját egymás hegyén-hátán hagyva úton, útfélen még itt Bugyonnij utcáján is. Élelmes sofőrjeink felhasználva az alkalmat és időt, ismét sorba nézegetik az utcákon hagyott olasz tehergépkocsikat, ha kerülene köztük még üzembe helyezhető a hiányzó pótlás. Délután sikerült is egy nagy 8 hengeres olasz kocsit találni, melyet szállásunkra vontatva kis javítással üzemképesé sikerült tenni. Zászlóaljunktól délután egy-egy biztonsgági járőr állandóan cirkál az llinkai úton. A zászlóaljörzs őrsége, minden 12., 19., 23. hadosztály állománya tartozókat a gyűjtőhelyünkre irányít, akik csapattestüktől elszakadtak. E hadosztályok voltak a VII. hadtest kebelében a 2. magyar hadsereg Scsucse és Szaguny közötti szakaszán az első vonalakban, amely hadosztályok kimerültsége az erős hideg elleni gyenge ruházata és a nyári szeszegük minimális pótlása - akár csak az egész hadseregé - is nagyban hozzájárult e jelenlegi helyzethez. Miután megbízható információknak nincs, a helyzetről semmit nem tudunk. Egyes hírek szerint a magyar hadsereg harcoló egységei - németekkel vegyesen - be vannak kerítve, és a szovjet bekerítési terve előbünk is terjed.

Idő: borult, gyengén havazik

1943. jan. 20. Szerda. - Áp: ua.

Az éjszakát szükös helyünk dacára nyugodtan költöttük. Dél előtt megpróbáltuk kényelmesebbé tenni. Jányi [!] hadsereparancsnok mérsékelt hangú kiáltványa jutott hozzánk. Az elsőben mindennek lehorodva, megfenyegetve a katonát, mintha az lenne az oka e helyzetnek. Új kocsivezetőink ismét bevontattak két olasz tehergépkocsit az utcáról, melyet sikerült szintén üzembe helyezni. Így már pótolva van eddigi kocsihányunk. Tiszteink újabb hírt hoztak az állomásparancsnokságról, hogy Harkov több száz magyar tisztet szedtek össze, akik cserbenhagyták élvonalbeli csapataikat. A 18-án említett 3 magyar tiszt, három nap és éjjel állottak az említett kijáratnál, hogy megakadályozzák ezt az esztelen futást, melyet egyes parancsnokságok, vonatoszlopok és cserbenhagyott szétszóró csapatok fegyvertelen katonái idéztek elő. A mai naptól ezt a feladatot szervezett őrségek látják el. A délben érkezett parancs értelmében, zászlóaljunkt a 19. hadosztálytól a 23. hadosztálynak rendelik alá. Ez a két hadosztály volt a VII. hadtest vonalán az orosz offenzíva megindulásakor, ahol az ellenséges túlerő a legnagyobb áldozatok árán sem tudta áttörni a vonalat. Három nap múlva is csak a fővezérség parancsára hagyta el, mivel a hadosztályaink két oldalán az ellenség már mélyen benyomult, és a körülférés fenyegette. A három nap múltán elhagyott első vonal előtt az ellenség által esztelenül támadásba hajszolt ember tömegekből valóságos hulláhegyek borították a Don jegét kilőtt páncélosokkal együtt. Ugyanakkor zászlóaljunk hadosztály dicséretet kap a visszavonulásban eddig tanúsított példás és fegyelmezett magatartásáért. Ezzel egy időben megjelenő parancs szerint, zászlóaljunk a város belterületén lévő 23. hadosztály körzetében helyezkedik el, mely nyomban meg is történt. A zászlóaljörzs a 202/63. tábori postaszámú tábori kórház helyére költözik (amely már ideérkezésünk első napján elhagyta a várost), ha a legénységi szálláson helyezkedtünk el. A kórház területén szomorú látvány tárul elénk, amely három nappal ezelőtt úgy távozott innen, mint akinek már csak a poszta élete menthető. Az udvar teleszórva hivatalos könyvek iratokkal, matracok, lepedők, tábori takarók, hordágyak, és sok egyéb kórházi felszerelések. A gyógy- és élelmiszer raktárak felforgatva, sok egyéni felszerelés mindenfelé. A múltokban az orvosi felszerelések szétszórva, mint amire már semmi szükség, holott lett volna idő az elszállításukra. Az egyik szoba szétszóró dolgai között találtam egy napló füzetet, melyek bejegyzései megközelítően azon eszményeket, helyzeteket rögzítették, amelyek az enyémben voltak. Magamhoz vettem annak reményében, hogy ha sikerül túlélnem ezt a káoszt - a zsebnoteszembeli jegyzeteimmel - megpróbálom pótolni a naplóm. Ami pedig a kórház területének feljárása során az egyik kórteremben élénk tárult, a legszégyentelenebb és leglelkiesmeretlenebb látványa volt az eddigieknek; a súlyos betegek hátrahagyása, akik közül a napok óta tartó ápolatlanság miatt igen sokan haltak meg. Jelentésünkre egy orvos tisztet és a városon keresztül visszavonuló zsidó munkaszolgálatosok között lévő orvosokat és munkaszolgálatosokat vezényeltek a betegek ápolására, ill. a hullák eltakarítására. Alkonyattájban egyik bajtársunk belépett egy távolabb lévő kórterembe hol - anélkül, hogy tudta volna -, szintén súlyos betegek feküdtek, túlnyomó részük már halva. Ez volt a tipikusosok terme. Az egyik magas lábzan fekvő beteg - ki még kilődött az élettél - megpillantva bajtársunkat, örömeiben, hogy még magyar katonát lát, önkívületi állapotba jött. Helyéről felkelve mindenféle zavaros örömrivalgással igyekezett a homályban bajtársunk felé, aki a váratlan látványtól megdöbbenve - nem tudva annak szándékát? -, hozzánk futott elmondani, hogy mire bukkant az újabb kórteremben. A beteg utána jött az udvarra, és pár lépésre az ajtótól összeesve meghalt. Ez volt az ő utolsó öröme, hogy - a már várt orosz katonára helyett - három nap múlva is magyar bajtársra nyitott reá ajtót. Az eddigi utunk során látottak és az itt is tapasztaltakból azt látjuk, hogy ebben a kavarodásban a lelkiismeretlenségéből fakadó dolgok egész sorával fogunk még találkozni. A tábori kórház legénységi szállásának kitarakítása után - a szükös hely dacára is - a zászlóaljörzsnek sikerült elhelyezkedni, és a vacsora után a szolgálaton kívüliek pihenőre tértek. Mivel a szabadságra ment szolgálatvezető feladatát nekem kellett átvennem, így a rám bízott emberek sorsa iránti felelősségemet (a törzsünk kevés létszáma miatt) nincs, akivel megoszom. Amióta Goncsarovkáról eljöttünk, az őrpáncsnoki szolgálatot egyfolytában én látom el. Azóta éjszaka nem aludtam, nappal is csak ülve szundikálók, amit talán azért bírok, mert kevés alvással is mindég beértem.

Az idő hideg, borult, havazik.

1943. jan. 21. Csütörtök. - Áp: ua.

Az éjszakát a szükös férőhely dacára is meleg helyen töltöttük. A kórteremből a zsidó munkaszolgálatosok folytatják a hullák eltakarítását, valamint az élő betegek hátrahagyását. Ezek életben maradásához nem sok reményt látunk, ismervé a jelenlegi körülményeket ebben a rendkívüli hidegben. Kihaszánva az itt addó pillanatnyi alkalmat és helyzetet, a délelőtti tisztálkodásra, borotválkozásra használjuk, melyre elindulásunk óta nem volt lehetőségünk. Közben vitatjuk a helyzetet, melybe sehogy sem tudunk belelátni. Annnyit azonban látunk, hogy valahol nagy hibát követtek el, és most e helyzetben nem állanak hivatásuk magaslatán. Valamint azt is látjuk, hogy nem vagyunk biztonságban, mert a magyar hadsereg teljesen össze van kavarodva. A hadosztályunk területén sodródott, szétszóró egységek itt már tömegbe terelve vonulnak át a városon, akik között itt-ott látni fegyverrel a nyakában egy-egy gyalogost. Azokból a vitákból, amely a visszavonuló fegyveres és fegyvertelen katonák között folyik, megtudjuk, hogy a fegyvertelenek túlnyomó része a Kárpátalja és Erdély visszacsatolt területein élő, különböző anyanyelvű hadköteles állományú - frontra indulásunk előtt - gyors katonai átképzésben részesült emberekből áll, akiket a rövid kiképzés után a 2. hadsereg alakulataiba

tömörítették kevés magyarral vegyítve. Ezek után feltételezzük, hogy ők is azok közül valók, akiket a tisztjeik az első nap magukra hagytak irányítás nélkül maradva, a soraikba nyomulók ellenséges erők nyomták őket a 23. hadosztályunk területére. Minden olyan - különböző irányból Bugyonnijba érkező - fegyverekkel rendelkező csoportok, egyének, itt összegyűjtetnek és a fegyver nélkül vonulók mellé biztonsági kísérőként - néhány páncélos és nehézfegyver erősítéssel - osztatnak. Az utászok - csaknem mind egységben érkeznek tisztjeikkel együtt - a városban maradnak, és élelem, lőszerrel ellátva, tűzkészültségben vannak. Minden - a városban tartózkodó vagy érkező - harcképes egység a 23. hadosztály parancsnoksága alá kerül, és innen az a hadosztály lesz a 2. magyar hadsereg romjainak utóvédje, melynek kb. 70%-át utász alakulatok képezik. A városban visszavonulók tömegeinek folyamata a mai nap is megszakítás nélkül tart, megfeszített iramban. A hozzánk érkező hírek szerint az utóvéd csapatainak egymás után vágják át az eléjük került szovjet gyűrűket, melyet nem hagynak megerősödni, miáltal súlyos veszteséget okoznak az ellenségnek. Ezek az utóvédharcokat vívó magyar egységek túlnyomó része műszaki és páncélos egységekből és néhány légvédelmi gépgyűből áll, valamint a hadosztályunk szakaszán tartózkodott német Cramer csoport páncélos egységeiből, kik tartalékként voltak hadosztályunk mögött. 13h-kor hirtelen menekészültség rendeltek el a 23. hadosztály alakulatai számára, és a gyalog menetelő indulnak is, mert a városnak csak az É-i kijárata szabad Novij-Oszkol felé. A Volokonovka felé vezető út el van vágva. 16h-kor századaink is besorolnak a vonulók után a zászlóalj törzs pedig a kocsiokon, tűzkészültségbe helyezkedve biztosításként vonul a századaink után. A városból kiérve az idő kezd kellemetlen szeles, hideg lenni, mintha ő is ellenünk esküdött volna. A havat is kezdi mindjobban sodorni. Az úton vonulók látványa azonos a már tegnap beírottakkal. Itt is a sok fegyvertelenek tömege, fogatolt járművekkel vegyesen, és a zsidó munkaszolgálatosok nagy száma küzd a széllel és hóval. Mi is csak lépésben kísérjük őket a hóvihárban. Utunk két oldalán igen sok ember és lóhulla van a hóvihár által betemetve, melyek a kimerültség miatt nem bírtak tovább menni. A sötétség beálltával többször előfordult, hogy gépkocsink az út mellé csúszott, ilyenkor jól esett a kocsi kitolásakor, ha egy kicsit felmelegedtünk. 22h-ra beérkeztünk Krassznojeba, ahol 4 órai pihenőre megállunk, ahol e néhány órát házakba húzódnak töltöttük, hogy kissé felmelegedjünk. Éjfélkor a hadosztály egyik itt állomásozó egységének konyháján meleg vacsorát kaptunk. Az itt elterjedt hírek szerint egy újabb szovjet gyűrűnek e helységnél kellene bezárulni, mely szerintünk nem megy oly könnyen, mert utóvéd csapataink eddig még minden ilyen kísérletüket megghiúsították ezen az útvonalunkon. (Az ilyen híreket a lakosság hozza tudomásunkra, akiket az oroszok valamilyen úton előre értesítenek a terveikről - mint a Doni támadásukról -, ők meg minket a köztünk kialakult baráti kapcsolatokból eredően.)

1943. jan. 22. Péntek. - Novij Oszkol

Hajnali 2h-kor folytattuk utunkat. Az idő kicsit enyhébbnek érződik, mert nem fúj a szél oly kegyetlenül. Novij-Oszkolig háromszor csúszott kocsiunk az útmenti hófúvásokban - ahonnan mindig könnyen kitoltuk - és ahová 7h-kor be is érkeztünk. Ez a város is nyüzsgés az átvonulóktól. Rövid időre az itt lévő 107. utász század szállásán melegedünk és reggelizünk meg. A jéggé fagyott kenyeret és konzervet csak az utász szekercével tudjuk szétvágni, hogy némi melegítés után ehessünk belőle. Közben parancs jön, hogy a hadosztály parancsnokság pár napig a városban marad, és zászlóaljunk is szállásoljon be, amely a már eddig ide özőnött katonaság miatt nehéz. Délelőtt egy gépkocsi érkezett az utcánkba, és mint mondják, Osztrogozsszktól idáig ellenséggel nem találkoztak. Elmondásuk szerint [az] Osztrogozsszkból lévő magyar hadsereg központi élelem és anyagraktárait mind felrobbantották, mert nem volt idő az elszállításukra. Ezt megelőzően az ott átvonuló csapatok, amit tudtak, hoztak magukkal, melyet a felrobbantás előtt zsákszámmra dobáltak az utcára az átvonulók közé. Főleg a téli meleg ruhákat, szőröcsizmákat látjuk mindenféle náciohoz tartozó katonák lábán, akik ott átvonultak és hozzájutottak. A fejesek okoskodása szerint azért nem osztották szét a tél beállta előtt, mondván: „a jó téli fedezékben nincs rá szüksége a bakának.” Úgy látszik „odaforinn” nem is gondoltak arra, hogy esetleg el kell hagynia a „jó téli fedezéket”, és most e 30-40° közötti hidegben ezek végtagjai fagnak meg vagy válnak áldozatává e szokatlan időjárásnak. Az orosz offenzíva megindulására a hátszágából kikerült csekély számú emberutánpótlás is a fűtött marhavagonokból való kiszállás után - a számukra még szokatlan, - rendkívüli hidegben, mielőtt e kavarodásban csapattestüket megtalálták volna, 24-48 órán belül orr-, kéz-, lábfagyással szállították őket hátra. Mint elmondják, őket fegyver és meleg ruha nélkül küldték ki, hogy itt mindent megkapnak. Az eddig hozzánk eljutó hazai hírek szerint is a közhiedelem - a propaganda jóvoltából - az, hogy a 2. magyar hadsereg mindennel kitűnően fel van szerelve. Eddig még egy magyar alakulatot sem láttunk, téli ruha, szőröcsizmával ellátva, csak néhány a fővezérséghez közeli bennfentes lábán. Azt a szerencsét eddig, hogy mi rendelkezünk egy-egy újatlan irhamellénnyel, Horváth zászlós rugalmas és aktív tevékenységének köszönhetően, valamint azt, hogy már Gonszarovkán a lakoságtól élelemért birkabőröket szerzett, és a szabómesterünk mindenkinek szőrmesapkát készített még a tél beállta előtt. A Bugyonnijban hallott Harkov-i hírt hivatalosan is megerősítik, mely szerint 720 magyar tisztet szedtek össze a városban, akik már az áttörés első napjaiban cserbenhagyták csapataikat. Ezért van hát, hogy a visszavonulók között alig látunk egy-egy gyalogos tisztet. Ebben a helyzetben vált nyilvánvalóvá az, hogy különböző fegyvernemeknél mennyire volt kialakulva a tiszték és beosztottaik között a bajtársi szellem és egymásiránti felelősségtudat. Most látszik, hogy mennyi javítani való van még e téren a magyar hadsereg egyes fegyvernemeinél! Még egy újabb hír; mely szerint a III. hadtest vezérkari főnök öngyilkos lett . Úgy látszik (ha ez igaz?!), a hadtestnek e helyzete a lelkiismeretét nem hagyta nyugton, és e problémáját így oldotta meg. Szakácsaink kihasználva a beszállásolásunkat, meleg ebédel és vacsorát főztek. Este közölték velem az esetleges riadó helyet.

Idő: 35° hideg.

1943. jan. 23. Szombat. - Áp: ua.

Mivel az itteni körülmények lehetővé tették a kevesebb létszámú őrszolgálatot, nyugodtabb volt az éjszakánk is. Reggel mindenkinek jól esett a forró feketekávé a reggeli mellé. Délelőtt a visszavonuló egységek látványán kívül más esemény számunkra nem volt. Délután az utcánkba érkezett az a német hadosztály tüzérsége, amely folyó hó elején Csoncsorovkára érkezett, és 12-én Komenkára lett irányítva a magyar tüzérség erősítésére. Elmondásuk szerint, már ők is háromszor nyitottak utat az eléjük került orosz páncélos gyűrűkön. Éjjel ellenséges légitámadás. Bombáik a közeli vasúttöltésre hullottak.

Idő: tegnap este óta borult, hideg, havazás.

1943. jan. 24. Vasárnap. - Áp: ua.

A hó egész éjjel esett. Ma megkezdtek a város kiürítését az ide beözönlött csapatok egységeitől. Mi is várjuk a további parancsot. 9 30h-kor egy német hadosztály érkezett a városba, amely állítólag a város védelmére marad itt. Ők azok a katonai egységek egyike, akik Osztrogozsszkon való átvonulók a magyar anyagraktárból utcára dobált irhamellényekkel, szőröcsizmákkal, elég jól felszerelték magukat. Igaz nem jó szemmel nézzük rajtuk, amióta hibáztatnak bennünket a sok fegyver nélkül visszavonuló magyar katona láttán, amiben némi igazuk is van. De mivel azt nem látják, hogy mi a hiba nálunk, ami ezt előidézte, így közöttünk időnként ellentétek merülnek fel. Egymást hibáztatjuk az eseményekért. Szállásunk közelében, néhány nő feltűnően gyanús viselkedése miatt házkutatást végeztünk náluk, mely gyanúnk alaptalan volt. Este parancsot kapok a holnap reggeli 5h-kor való tovább indulásra.

Idő: egésznap havazott. 18h körül derülté vált, erősen fagy és élénkül a hideg szél, amely csaknem mindig társunkká szegődik, ha útra kelünk.

1943. jan. 25. Hétfő. - Korocsa.

5h-kor jelentem, hogy a zászlóalj törzs menekéssel! Azonnal indultunk is. A szeles hideg az arcunkat erősen marja, mely indulásunkkor -37°C volt. Útviszonyaink a hófúvások miatt igen rosszak, mely nagy erőfeszítéssel jár, úgy a gyalog, mint a járművel vonulók számára. Utunkon kocsimra felvettünk egy gyalog jövő huszárt, aki elmondja, hogy jelentésvívó volt, de szerencsére csak a lovát lötték ki alóla az egyik áttörésnél, így elmaradt ezredétől, és nem tudja, merre vannak most. 10h-kor egy nagyobb helységben rövid pihenőt tartottunk, ahol a Duce fiai, látva kocsioszlopunk között a Bugyonnijban szerzett olasz kocsikat, követelődzésekkel léptek fel, hogy az az ő kocsijuk, és adják át nekik. Rajta az olasz rendszám tábla is, ami bizonyítja, hogy az övéké. Egymás nyelvére nem érte, hiába magyaráztuk, hogyan jutottunk hozzá, tovább folytatták mind erőszakosabb követelődzésüket, amelynek úgy vetettünk véget, hogy kocsiról leszállva rájuk fogva fegyvereinket, távozást intettünk nekik. E viták végére érkezett oda Sitery főhadnagyunk, - ki érve nyelvükön - tudomásukra hozta, hogyan kerültek kocsijaik a birtokunkba, amely vita után kocsira szálltak, és gyors iramban elhagyták a helységet. 11h-kor ismét besorolunk a boruló oszlopba, folytatva vándorog utunkat, ami annyiban különbözik a gyalog vonulókétól, hogy nem gyalogolunk, de annál jobban fázunk. Különösen a lábunk. A délutáni útszakaszaink nagyon sok ember és lóhulla fekszik a hóban, akik már ezt a több mint tíz napja tartó embertelen körülményeket és időjárást fizikailag képtelenek voltak elviselni. Egyik útelágazásnál a hófúvásban találunk összetörve azt a személygépkocsit, amellyel az őrnagy úr tegnap előre jött volna szállást biztosítani. Itt volt még egy német tehergépkocsi is, mely kb. az éjszaka benzinhiány miatt maradt az úton, és vezetője - mivel nem volt amivel, tovább menjen, hogy a hátát melegítse, a motorház elé a lökhárítóra ül megfagyva. A mellettünk vonuló egyik zsidó munkaszolgálatos csoport között, - akik a múlt évben is kinn voltunk, - felismertük azt a parasztagda típusú debreceni Klein bácsit, akivel a múlt évben, mint tehergépkocsi vezetővel együtt voltunk Ukrajnában. A kocsiról leugrával, hozzá rohantunk, hogy kocsinkra ülve jöjjen velünk. De mivel unszolásunkra sem volt hajlandó sorstársaitól megválni, egy darabig gyalog menve beszélgettünk vele. Ezután a tartalék élelmünkől - őt és a körülötte lévőket - ellátva elbúcsúztunk tőle, és kocsinkra szálltunk, hogy felzárkózzunk az oszlopunkhoz. Csodálkoztunk azon, hogy e borzalmas körülmények között is meg tudta őrizni azt a vele született jó humorát. A múlt évi Dnyepropetrovszkián belülnkkor megjelent rendelkezés értelmében, őt is, mint „zsidó” katonát a munkaszolgálatos táborba kellett volna tudomásul [!] mondván: nekem a zsidó is olyan katona, mint a [popup title="másik" format="Default click" activate="click" close text="Lásd ehhez a Napló 2. részéből az 1941. október 5-ei bejegyzést [a szerk]: „A napokban megjelent magyar hadseregparancs (melyet mi ma kaptunk meg) értelmében a kötelékünkben lévő zsidó származásúakat a kint lévő mu[n]kaszolgálatos alakulatokhoz kell átvétegyelni. Idézjél: „Zsidó nem lehet katona!”. E parancs láttán

Nyisztor őrnagy borzasztó dühbe gurult, és kijelentette, hogy amíg ő itt lesz, addig ilyen parancsot nem vesz tudomásul. Neki a zsidó katona is olyan, mint a többi, és asztalomra dobta a parancsot, csak azt nem mondta, hogy mit csináljak vele! Ezzel le is zárta az ügyet. E tekintetben a tisztikar is helyeselte nézeteit. Egyébként mindössze két zsidó van közöttünk, akik közül a mindenkinek szimpatikus „Klein Bácsi” – aki középmagas telt alkat, egyenes tartás, lelógó vastag tömött bajszal – egy debreceni civis gazdát látta. Egyébként debreceni lakos is.”^[1] Este kemény hidegben érkezünk Korocsára, ahol a sötétben nehezen sikerült beszállásolni. Harmadmagammal egy rendes ukrán családnál találtunk helyet éjszakára a földön szalmára fekdűtünk. Az éjszakát egy kisebb légitámadás zavarta meg. Szerencsére csak néhány kisebb bombát dobott.

1943. jan. 26. Kedd. - Áp: ua.

Reggel megfelelő szállást kerestünk, ahová délelőtt beszállásoltunk, mivel előre láthatólag hosszabb ideig maradunk. Délután a századaink is beérkezünk, és beszállásolnak. A nagy katonai mozgolódás dacára a városban még folyik a békeélet. Az itt állomásozott megszálló csapatok hadtáp egységei már elhagyták a várost. Ezek is sok gazemberséget követtek el a hadseregben a rájuk bízott élelem illegális eltulajdonításával, melyet a polgári lakosság között értékesítettek. Ezért van, ill. volt, hogy több kézen átmenve, mire az aleggységig eljutott és a katona kézhez kapta, alig volt mivel csillapítsa az éhségét. Délután egy civil borbélynál megnyíratkoztam és borotválkoztam. Ezután megnéztem a város közeli részét. Szép a város fekvése, de a város is ugyanilyen szép lehetett egykor. Még a cári időkben épült hatalmas templomai, kastélyai, magánházainak málladozó falai még most is elárulják a régi időköt. A templomokat itt is - mint eddig mindenütt - mozi, színház, raktár stb. célokra használták. A visszavonuló alakulatok folyamatosan érkeznek, és hagyják el a várost. Néhány friss német csapat vonul át Novij-Oszkol felé az utóvéd csapatok erősítésére. Különös esemény nem volt.

1943. jan. 27. Szerda. - Áp: ua.

Az éjszakát aránylag nyugodtan töltöttük azon néhányunk kivételével, akik az eddigi körülményeink alatt enyhébb lábfagyást szenvedtünk, ami a felmelegedés után kellemetlen fájással jelentkezik mindenkor. Délelőtt szerelvény rendbetétel volt. A nap folyamán szörványos ellenséges légitámadások voltak. Az éj folyamán saját részről erős légitévékenység alakult ki.

Az idő változatlanul hideg.

1943. jan. 28. Csütörtök. - Áp: ua.

Délelőtt a saját részről történő légitévékenységen kívül különösebb esemény nem volt. Délután érkezett hír szerint Novij-Oszkol elesett. A várost védő német őrség kivonult a dombokra, és az utánuk városba özönlő orosz alakulatokat aknavetővel, tüzérséggel és Hitlerfuvalával tűz alá véve, a várost alaposan összelőtték, mely után az orosz előnyomulás egyelőre megakadt. Itt Korocsán újabb német csapatok nyomulnak Novij-Oszkol felé. A még itt lévő megszálló csapatok hadtáp egységeinek maradványai is elhagyták a várost. Látjuk, hogy ezek itt hátul milyen aranyéletet éltek, melyet abból megállapíthatunk, hogy a lakosság nagy részénél kisebb nagyobb mennyiségű konzerv van a lakásukon, melyet - mint mondják - a magyar katonáktól vettek. Ezt el is hisszük, mert ha lopták volna, nem tartanák számunkra is látható helyen. Az ilyen gazemberségek miatt fordult elő a harcoló csapatoknál is a hiányos élelmézés. Hadosztályunk műszaki parancsnoksága is a mai nap Belgorodba települt át, azzal hagyva itt bennünket, hogy „csak maradjatok, majd lesz veletek valami!” Ezt mi is tudjuk! Tisztjeinknek rossz véleményük van a hadosztály műszaki parancsnokságról. Délután Gombossy őrnagy Belgorodba megy a délelőtt meglépett hadosztály műszaki parancsnokságra eligazításért a műszaki csoportok részére. Közben 15h-kor menetkészültség rendeltek el. Este megérkezett szabadságáról Pásztor őrnagy, és átvette a felőrával előbb visszajött Gombossy őrnagytól a parancsnokságot, amely után a menetkészültség lefűjva. Mint elmondja, az orosz offenzíva megindulására érkeztek Kijevbe, és azóta keresi a zászlóalját e nagy felfordulásban. Szerintünk ritkaságszámba menő tett e helyzetben, amikor más parancsnokok a faképnél hagyják alakulataikat a saját bőrük mentése érdekében. A magával hozott parancs értelmében, az itt Korocsán összegyűlt műszaki egységekből egy „műszaki csoportot” kell alakítania, melynek feladata a város védelmi övezetének kiépítése és védelme lesz! Na, utászok! Dolgozzatok, ha van mivel, utána védjétek a várost, mert mindenütt azt halljuk, hogy az utásznak még van puskája! Egyes hírek cáfolják Novij-Oszkol elesését, de megerősítik Bugyonnij orosz megszállását, amelyben állítólag nem volt örömük. Ma este megkezdődött Korocsa teljes kiürítése a szétzúllott harcképtelen csapatoktól. Az éjszaka folyamán egy tehergépkocsi robbantó anyagot kapunk és 1000 l benzint az üz[em]ja[nyag] állomásról. Saját részről, úgy éjjel, mint nappal élénk légi tevékenység volt Novij-Oszkol irányában.

Idő: derült, hideg, délután borult.

1943. jan. 29. Péntek. - Áp: ua.

Részünkről a légitévékenység ma is folytatódik. Reggel hivatalosan is értesülünk Novij-Oszkol elesetéről. Műszaki csapataink között élénk a mozgolódás, és megkezdődik a védelmi övezet építése. A munka sürgős, mert már Korocsa támadása várható. Mivel az éj folyamán a város kiürült a rémhírtérjesztő gyalogos és vonatoszlopoktól, a tegnapi izgalom és láz elült a városban, ahol most jóformán csak utászokat lehet látni, akik szorgosan végzik munkájukat. Közömbösen nézünk a várható események elé, hiányában a komolyabb tűzfegyvereknek. A városba érkező magyar műszaki katona, legyen az csoportban vagy személyenként jövő, önként jelentkeznek nálunk csak, hogy utászok között lehessenek. Novij-Oszkolból is ők jönnek utóljára, és mögöttük a páncélosok és az erősítésükre érkezett németek. Megszerveződnék a műszaki robbantó osztagok a páncélosok elhárítására. Délben magyar légvédelmi ágyuk érkeznek és a város Déli bejáratával szemben a számukra alkalmas pontokon tüzelőállásba helyezkednek. Utászaink emberfeletti erővel dolgoznak a csontkeményen fagyott földön. Műszaki csoportunk száma állandóan emelkedik a visszavonulókkal, akik szállásra térve lepihennek. 18h-kor egy ellenséges bombázó 3 bombát dobott a város nyugati szélére. 21h-kor egy másik gép 3 gyújtóbombát dobott, melyektől egy ház kigyulladt.

Idő: egész nap borult, hideg.

1943. jan. 30. Szombat. - Áp: ua.

A védőövezetek építése teljes erővel folyik. Műszaki csoportunk ma délelőtt 1800 főre szaporodott. Horváth zászlós gh. főnök ma délelőtt visszatért 2 tehergépkocsi élelemmel, és kiosztotta a műszaki csoport egységeinek. 10h-kor parancs érkezik, hogy a zászlóaljtorzs a szűkebb pság. kivételével vonuljon Sumi-ba, ahol mint műszaki irányító csoport fog működni. Pásztor és Gombosi őrnagyék, 3 tiszt, 12 fő leg[énység], 1 tehergépkocsi, 1 személygépkocsi. Visszamaradnak a város védelmének műszaki irányítására. - A zászlóaljtorzs alig hogy összejött, már is szétszóródik. Az elvonuló rész parancsnokságát - egy a zűrzavarban hozzánk vetődött csapatnélküli tiszt - Novák őrnagy veszi át, kinek eszébe sincs megkeresni az alakulatát. Engem az elvonuló csoporttal indítanak útra az emberekért való teljes felelősséggel. 11h-kor el is hagyjuk Korocsát. Útközben magyar légvédelmi tüzérséggel, német gépkocsizó gyalogság és nehéztüzérséggel találkozunk, amely miatt előrejutásunk igen lassú volt. Bizonyára Korocsa védelmének erősítésére mentek. Ezek, és a rossz útviszonyok miatt is csak 20h-ra értünk Belgorodba, ahol nehezen tudunk elszállásolni. Gépkocsijainkat egy Templom udvarán sikerült megoldani.

Idő: változatlanul borult, hideg.

1943. jan. 31. Vasárnap. - Belgorod

Úgy látszik, az orosz repülők már hazáig kísérik minket, mert ha valahol éjszakára megszállunk, ott ők is megjelennek. Éjjel után egy ellenséges bombázó néhány nagyméretű bombát dobott a városra, melyek erejétől az épületek megremegetek, mint egy földrengéstől. A város hasonló Korocsához, csak jóval nagyobb terjedelmű. A hangulat - az éjszakai bombázás után is - vasárnapias. Itt már beindult az élet. Az üzleti forgalmat a piac és néhány bolt bonyolítja a lehetőségeik arányában. Van mozi, amely naponként tart filmvetítést. Több temploma közül néhány már be van rendezve Istentisztelet tartására, amelyek ma nagymértékben látogatottak. A cári időkben püspöki székhely volt. Hatalmas székesegyháza még mostani állapotában is gyönyörű építészeti remek. Főbejáratánál 10 db hatalmas kerek oszlop tartja a homlokzatot. A nagy kiterjedésű város annakidején sokat szenvedett a harcoktól, vajon mi vár reá mostan? A mai nap pihenőt tartunk, így egy borbélynál megborotválkoztam. A város nyugodtnak látszik, csak a katonai alakulatoktól mozgalmas. A megszálló csoport innen is pakol. A zászlóaljtorzs egy része este moziba ment. Ugyancsak ma este megkapom a holnap reggel 6h-kor való indulási parancsot. Az éjszaka nyugodtan telt.

1943. febr. 1. Hétfő. - Ahtyirka

Reggelre derült hideg idő lett. - 7h-30-kor indultunk. Utunk szép fenyvesekkel borított dombvidéken vezet, amelyet erre keveset láttam még. Valóságos béke van e csendes tájon, amelyen jóleső érzés átvonulni. Szépen rendezett falvak és városok sorakoznak, hol mindenütt rend és tisztaság van, rendes mederben folyik az élet. A német gazdasági szervezetek munkája minden területre kiterjed. Az állami kolhozok szétparcellázva a lakosság igényeinek megfelelően, amelyen családi gazdálkodás folyik. 10h-kor Csajvorom-nál a sík Ukrajna területére értünk. Utunktól jobbra húzódnak az orosz dombvonulatok. Az utak mindenütt karbantartva. A közbeeső helységekben, teljes a rend és a közigazgatás, hogy meddig? azt nem tudjuk. Ezek az újjárendezett falvak úgy festenek a körülöttük elterülő síkságon, mintha a magyar alföldön járnánk. A rendbe hozott templomok és iskolák a körülöttük játszadozó gyerekekkel, jóleső érzést vált ki bennünk. Egész napos út után, este 18h-kor érkezünk Ahtyirkára, ahol az Ortskommandantur utcájában civil házakhoz szállásoltunk be. Éjjel ellenséges bombázó néhány bombát dobott a városra. Házigazdánk szerint, mióta a front elvonult a múlt évben, azóta ilyen nem volt. Úgy látszik minket mindenható követnek.

Idő: derült, 15-20°C hideg.

1943. febr. 2. Kedd. - Sumi

Az este kapott parancs szerint 7h-kor indulunk rendeltetési helyünk felé. 8h-kor Irtotzjane-ben (?) egyik tehergépkocsink motorhiba miatt lemaradt a rajta lévő legénységgel együtt, akikkel én is maradtam a „kóbor” őrnagy parancsa szerint. Ha a motor javítása nem sikerülne, egy tehergépkocsi értünk jön, és bevontat Sumiba. Szerencsére 13.30h-ra a motorjavítás sikerült és 16h-ra mi is beérkeztünk Sumiba. Erre már szigorú parancs tiltja a civil házakhoz való beszállásolást, így a város külterületén egy iskolában szállásoltunk el. Elindulásunk óta csak most tudunk először írni haza egy lapot.

Idő derült, erősen hideg.

1943. febr. 3. Szerda. - Sumi

A zászlóaljtorzs - mint műszaki irányító csoport - megkezdte működését. A legénység pihenő része - elindulásunk óta -, ma vált először tiszta alsóneműt, már akinek sikerült megmenteni. Örülünk ez alkalomnak, mert tele vagyunk tetűvel. A levett alsóneműt benzinbe áztatjuk, hogy elpusztuljanak a tetvek. Hátravont csapatok érkeznek a városba, és friss egységek vonulnak előre.

Idő: hideg, kissé szeles.

1943. febr. 4. Csütörtök. - Áp: ua.

Gépkocsivezetőink motorjavítással foglalkoznak. A pihenő legénység szállásrendezést és tisztálkodást végez. Este értesülünk, hogy a németek 4 napos gyászt tartanak a sztálingrádi katlanban elpusztult 40 000 emberükért. Ez a hír minket is megrendített az arcvonalunkon bennünket ért kudarcok és események után.

1943. febr. 5. - 6. - 7. Sz. V. - Áp: ua.

A zászlóaljtorzstól naponként 9 fő jár be a műszaki parancsnokságra a műszaki csapatok irányítását végezni. A város mindennap élénk az előre-hátravonuló csapatoktól. A most visszavonuló között sok a zsidó munkaszolgálatos, pedig közülük is sokan pusztultak el. Most látjuk, hogy mennyi munkaszolgálatost hoztak ki az országból, akiket most nem kísérnek a hozzájuk osztott keretlegények. Bizonyára már ők is az orosz támadás első napján megugrottak, magukra hagyva őket. Ezek is addig voltak hősök, amíg a rájuk bízott védteleneken gyakorolhatták, gyalázatos, agresszív hatalmukat. A 7-én érkezett hírek szerint az éj folyamán a koroccai csoport harcba keveredett a várost támadó oroszokkal. Éjjelkor a lakosság között bujkáló orvlövészek tűz alá vették a szállásépületeket, hogy pánikot idézzenek elő. A városban lévő légvédelmi tüzérség azonnal tűz alá vette az orvlövészek fészkeit. Reggel a városához érkező ellenség aknavetőkkal lőtte a várost. Mivel bekerítés fenyegette a várost, a támadó ellenséggel és a lakosság között bujkáló orvlövészekkel súlyos utcai harcok alakultak ki, így halogató harcokkal megkezdték a város kiürítését. Az első ellenséges támadáskor Gránitz Pál ővezető bajtársunk vállövést kapott, aki hatod magával rövid időre feltartóztatott egy ellenséges csoportot. Őrhelyüket parancsra hagyták el sebesült bajtársaikkal együtt. Az ellenség Korocsa ellen indított támadását megelőző napon - a város védelmi övezetének kiépítési munkálataiért, Pásztor őrnagy és tisztársai német kitüntetésekben részesültek, amelyeket egy német vezérkari tiszt adott át részükre. A Belgorodtól Ahtyirkáig visszavonuló műszaki csoportunk, többször került szembe az elénk került ellenséggel, melyet mindenkor sikerült útjukból elhárítani, amiből nagy szerep jutott a Hitlerfuvo-láknak, amelyek állandóan a műszaki csoportnál tartózkodtak. Közben igen rossz idővel is meg kellett birkóznunk.

Idő: hideg szeles, havazás.

1943. febr. 8. Hétfő. - Áp: ua.

A Korocsán zászlóaljtorzsünkhöz vezényelt és velünk eljött 117. utász századbeliek ma visszamennek a századukhoz. Így a zászlóaljtorzs csekélyszámú legénységét kénytelen vagyok, állandó váltásos szolgálatba osztani. A hátravont csapatok folyamatosan szolgálatba osztani. A városban már megpihentek indulnak tovább.

Idő: borult, havas, szeles.

1943. febr. 9. Kedd. - Áp: ua.

Még meg kell említsem, hogy a Korocsáról Belgorodba beért műszaki csoporttal közölték, hogy bekerítették a várost. A városban van még a német városvédelmi és a magyar 23. hadosztály parancsnokság is. A városban megkezdődtek az utcai harcok a házakban megbújt orvlövészekkel. Röviddel az után orosz páncélosok nyomultak a városba, amelyeket az utcákon elhelyezett német páncélelhárítók és magyar légvédelmi ágyúk egymás után semmisítettek meg. A déli órákban német Stuka gépek támadást indítottak az orosz gyalogság városköri aknavető állásai és páncélosai ellen, amiket megsemmisítve bombáikkal, az esti órákban szabad utat nyitottak Harkov felé, és a város védőrségei elhagyták Belgorodot. Hideg, szeles, havas időben, erőltetett menetben vonulnak az oszlopok Harkovba, ahol rövid pihenő után a műszaki csoport tovább vonul Ahtyirka, ill. Sumi felé. A műszaki csoport azzal a paranccsal vonul ily erőltetett menetben, hogy most már végképp elszakadni az ellenségtől, mert kész az új védelmi vonal. Két nap és két éjszakai menetel tudták ezt alakulataink elérni. Még annyit megtudtunk, hogy a műszaki csoportunk az utóvédharcokban tanúsított helytállásért, német hadsereg parancsnoki dicséretet kapott és egy igazolványt, amelynek értelmében műszaki csoportunk bármely német vételező helyen, élelmet és benzint vételezhet mindaddig, amíg a csoport rendeltetési helyére be nem érkezik.

1943. febr. 10. Szerda. - Sumi

Helyzetünk változatlan. A csökkent létszámunk miatt az őrszolgálat teljesen leköt bennünket. A városon átvonuló összeverődött csoportok, megszakítás nélkül követik egymást. E visszavonuló fegyvertelen népségek mindenféle híreket terjesztenek egymás között, akik jórészt még puskalövést sem hallottak, mert jóval a front mögött állomásoztak nemharcoló alakulatokként. Az utóvédharcokban résztvevő műszaki csoportunkról ma semmi hírnünk nincs. A jelenlegi helyzetről tájékozatlanok vagyunk.

Idő: derült, hideg, csipős szél.

1943. febr. 11. Csütörtök. - Áp: ua.

De parancsot kapunk a hadsereg műszaki csoport parancsnokság épületébe való átköltözésre, amely délután megtörtént. Szállításunk elég jó. A város ma is zsúfolt a hátravonulóktól. Este az ideérkezett szolnoki 104. utász századbeli bajtársakkal beszélgettünk, akiket kivonva az utóvédharcokból pihenőre utánunk küldtek.

Idő: derült, este, beborult és enyhébbre változott.

1943. febr.12. Péntek. - Áp: ua.

Ma délelőtt a hadsereg műszaki parancsnokság és több más eddig itt állomásozó különféle ellátó oszlopok egységei elhagyják a várost. Az ilyen egységekre jellemző fejtelenség itt is kezd Urrá lenni! Sajnos ez már így megy nálunk. Még puskát szót sem hallunk, de ők már úgy kapkodnak, mint akinek az élete van máris veszélyben. A raktárakat az utcára szórják az átvonulók közé, és viszi, kinek mi kell. Bakancsot - mivel zsákba tárolják -, ha kell, csak egy zsákkal vihet, egypárat nem adnak. Ti. a tehergépkocsijaikra nem fér fel, mert a sok különféle tisztí málhákkal vannak tele. Ki tudja, mi mindent szedtek-vettek össze itt hátul? A németek mosolyogva nézik, hogy a magyar aranycsillagosok itt is felhúzták a nyúlcipőt. Ezen események láttán szégyelljük, hogy majdnem mindenütt ők járnak elől a legrosszabb példával. Ezek után mit várjunk a beosztottjaiktól?! Mielőtt a hadsereg műszaki parancsnokság elvonult volna, egy hozzánk küldött parancs értelmében Novák őrnagyot a bajai IV. utászszázalóhoz vezényelték tőlünk. (Még jó, hogy tudtak hollétéről.) Azt nem, tudjuk, hogy miért, de örülünk a távozásának. Ő is, mint csapatnélküli magányos farkas mielőtt fennakadt volna a „háloban”, zászlóaljtrésznél talált búvóhelyet, és a törzs Korocsán való szétválásakor - ideiglenesen - még rangjához illő beosztást is kapott, amit arra használt, hogy megpróbált bennünket egy semmihasznú társaságként kezelni. Ebből eredően, ő sem kapta meg részünkről a rangját megillető tiszteletet. De, hogy ne maradjunk parancsnok nélkül, van még egy közöttünk bujkáló magányos farkas, Szörényi vezető őrnagy személyében, aki elfoglalta távozó társának a helyét. Őt eddig figyelembe sem vettük jóformán, most azonban úgy látjuk, csöbörből-vödörbe estünk. Ő annyiban más, mint elődje volt, hogy szálláshelyén a tisztilegénye kezelésében (honnan, honnan nem?) egy hordozható „mozgókorcsma” áll a rendelkezésére, melynek egész napos igénybevétele nem teszi lehetővé agyműködésének zavartalanságát. Ebből kifolyólag velünk lévő tisztjeink fenntartással fogadják esetleges intézkedését. Horváth zászlósnak a délelőtti folyamán sikerült ételmelet felvételezni. Este parancsot kapok a holnap reggeli továbbindulásra, amelyre az előkészületet megtettem. 20h-kor egy ellenséges, bombázó egy nagyméretű bombát dobott le, amely szállításunk szomszédságába esett. Szerencsére sem épületre nem esett, sem fel nem robbant, de a földbe csapódás ereje úgy megmozgatta a közeli épületeket, hogy szállításunk falán repedések lettek.

1943. febr. 13. Szombat. - Romni

Reggel a menetkészültség megtörtént. Elindulás előtt egy beérkezett német vasúti benzín szállítmányból 1300 litert kiutaltak, melyet azonnal felvételeztünk. Ezzel már messze mehetünk. Ez idő alatt, még beszélgettem az itt lévő szolnoki 104. utász századbeli ismerősökkel. Hosszú várakozás után 10h-kor elhagytuk Sumit. Az útvizszonyok tűrhetőek, csak lassú az előrelépés a fogatolt oszlopok miatt, akik között sok a polgári menekültek számkója. E menetben vonul a szolnoki 154. kerékpáros utász század is, küszködve a hóval. Sok ismerősöm van közöttük, akikkel együtt voltam az erdélyi bevonuláskor. 19h-kor érkezünk Romniba, hol hosszú szaladgálás után találtunk szállást, mert az előrelépt műszaki csoport részünkre nem foglalt, mint mondják: elfelejtették! Róluk is megvan a véleményünk már azért is, mert maguknak nem felejtettek el szőnyeges szobát, ágyakkal biztosítani. Igaz, tegnap még jobban találtak, ma viszont már tele a város mindenféle katonasággal (magyar, német, olasz). Végül egy - jelenleg a németek által megszállt - volt orosz laktanyai épület emeleti üres szobáját takarítottuk ki a sok piszkos szalmától. Tisztjeink is velünk vannak egy szálláson, csak a „részes Szörényi” őrnagynak kerestünk magánháznál szállást, azt is jó messze tőlünk. A Sumiban kocsira pakoltatott ágycát, matracát, íróasztalát, székét, pedig útközben ledobáltuk, amit részegen is keresett rajtunk. Úgy tettünk, mint aki nem tud róla semmit.

Idő: borult, szeles, este szélcsend, havazás.

1943. febr. 14. Vasárnap. - Áp: ua.

Az eligazítás alapján huzamosabb ideig maradunk a városban. Az egyik olasz kocsinknak differenciál törése van, amelyet már tegnap délután vontatni kellett. Emiatt ma reggel egy tehergépkocsi pár sofőrrel kb. 70 km-re visszament az útfélen hagyott ilyen típusú gépkocsi differenciálját kiszerezni, és az esteli órákban vissza is tértek. Gépkocsivezetőink a mai nap a Bugyonijiban szerzett olasz gépkocsik rendszámátbláját magyarral cserélik le, és magyar felségjellel látják el, hogy elkerüljük az olaszokkal való vitákat a kocsijaikkal kapcsolatban.

Idő: változóan derült, éjjel borult, havazás.

1943. febr. 15. Hétfő. - Áp: ua.

Gépkocsivezetőink reggel beszerelik a differenciált. 10h-kor Szörényi őrnagy ideiglenes parancsnokunk szemlét tart a zászlóaljtrés és gépkocsijaink felett. Ez utóbbiakkal kapcsolatban azon erősködött, hogy adjuk át a hadsereg műszaki parancsnokságnak (mely most iparkodik elhagyni a várost), mi pedig menjünk gyalog, mert ennyi embernek nem jár gépkocsi, főleg, hogy a hadsereg műszaki parancsnokságnak itt a sok elszállítandó anyaga. (Mi meg tudjuk, hogy a műszaki parancsnokság nem a kincstár, hanem a sok összeszabrált személyes holmit rakná kocsira.) Ezt határozottan elhárítottuk, hogy kocsijainkon a részünkre szükséges műszaki anyagok vannak, amelyre bármikor szükségünk lehet. Ezután az üzemanyagunkat sokallotta, hogy nekünk ennyi nem jár! Ekkor hivatkoztunk Vándorffy vezetőőrnagy kiutalására, és hogy mi nem tartozunk semmi más, csak a 23. hadosztály műszaki csoportjának a kötelekéhez, így velünk más nem rendelkezhetik! Ezek után látva, hogy saját tisztjeinkkel összhangban szembe fordultunk elképzeléseivel, jobbnak látta elhallgatni és szállításra tért. A mai nap nem is láttuk, bizonyára folytatta az italozását. A visszavonuló csapatokat ide és innen irányítják tovább. A város hangulata nyugodt, melyről még annyit, hogy nagykiterjedésű, gyárai, olajkútjai vannak.

1943. febr. 16. Kedd. - Áp: ua.

Reggelre borult esőre fordult az idő, a hó erős olvadásnak indult. - Gondolok haza, ma van Anyám névnapja, remélem a Sumiból írott lapomat már megkapta?! Ma is írtam egy lapot. Jelenlegi téltenségünkben vitatjuk az elmúlt napok eseményeit, közben a hazamenetel gondolatától is szó esik. Délután egy hír szerint, az angolok partra szálltak a francia partokon! Talán úgy, mint Dnyepernél?! Tudatják velünk, hogy a koroccai műszaki csoportunk útban van Romni felé, és pár nap múlva beérkezik, mert kivonták őket az utóvédharcokból, és erőltetett menetben jönnek. Nehezen várjuk őket, hogy újra együtt lehessünk. Ma egy hónapja kezdtek el „Zalán futását”, és akkor még gondolni sem mertük, hogy ma itt beszélgettünk róla, és latolgtatjuk a következő napokat.

1943. febr. 17. - 20-ig. - Áp: ua.

Részünkről a napok eseménytelenül telnek. Várjuk a koroccai csoportunkat. Azok a különböző parancsnokságok, amelyek ideérkezésünkkor még itt voltak, mind elhagyták a várost. Most már csak az utóvédharcokból kivont egységek tervszerű átvonulása folyik a városon. Ezzel szemben az idáig jött szétzúllott gyalogságot itt vonatra rakva szállítják a gyűjtőhelyre. 20-án reggel kitört közöttünk az öröm, megérkezett a koroccai csoportunk. A mi „családunk” külön is örül Várszegi tizedes barátunknak. Őt, mint a zászlóaljtrés motorszeralőjét tartották vissza a műszaki csoport parancsnoksághoz. Az a 10 fő, akiket 18-án a hadsereg itt állomásozó műszaki parancsnokságára kellett vezényelni, a parancsnokság elvonultával visszatértek hozzánk, nem voltak hajlandók nélkülünk elhagyni a várost, és „leléptek”! A zászlóaljtrészből csak a vállóvest kapott Gránicz Pál őrzető hiányzik, akit egy Harkovi német kórházba szállítottak, valamint a már említett Szabó bácsi.

Idő: változóan borult, szeles, esős.

1943. febr. 21. Vasárnap. - Áp: ua.

Az ideérkezett fegyvertelen gyalogság vasúti továbbszállítására a mai nap is folyik. Horváth zászlós gh. főnök a műszaki csoport részére ételmelet vételezett és osztott ki. Este jött parancs szerint századaink gyalogmenetben folytassák útjukat (az utóbbi idők nehézségei után is), erőltetett menetben. Itt is érvényes a közmondás: „mindég azt a lovat ütök, amelyik jobban húz!” Állítólag a 23. hadosztályunk teljesen kivonódott az utóvédharcokból. A megjelent hadosztályparancs értelmében, zászlóaljunk kitüntetését javaslattal terjeszt fel, melynek összeállítására folyik, amelyet a mai nap be is adnak.

1943. febr. 22. Hétfő. - Áp: ua.

A délelőtti órákban - az utóvédharcokban részt vett - Pásztor őrnagy műszaki csoportja részére, Vargyassi vezérőrnagy kiosztja a kitüntetések, mely szerint; 16 db Kisezűst és 85 db Bronz vitézségi érem került kiosztásra. A zászlóaljtörzsnél 12 fő részesült kitüntetésben. Utána a tegnapi parancs értelmében, műszaki alakulataink folytatják útjukat. Délben a 23. hadosztály itt átvonuló tűzér és árkász alakulatainál is volt kitüntetés kiosztás. Egyéb említésre méltó esemény nem volt.

Idő: délelőtt tavaszias, délután borult, szeles.

1943. febr. 23. Kedd. - Priluki

Napok óta várunk egy üzemanyag-szállítmányra, amely útban van Romni felé. Ti., az itt szerzett kiutalásra csak itt kapjuk meg az üzemanyagot. A szállítmány 14h-kor megérkezik, gyors felvételezés és 15h-kor indulunk is. Mivel itt tartózkodásunk alatt nem volt lehetőségünk a város megtekintésére, most látjuk csak milyen parkírozott széles utcájú helység, csak az épületeken látszik, hogy hosszú idő óta nincs igazi gazdájuk. Fekvése nagyon szép, három oldalról erdős dombok szegélyezik. Útirányunk: Priluki. A nagy olvadás miatt az utak romlanak, sok helyen már sárosak, így nehéz az előrejutás. 86 km út után, 20h-kor érkezünk Prilukiba. Elszállásolás, egy iskolában.

1943. febr. 24. Szerda. - Gyevica

Reggel 6h-kor indulás. - Útirány: Gyevica. Útviszonyok szintén rosszak a műutak hiánya és az enyhe idő miatti erős olvadás miatt. Gyevicához közeledve, havat már csak foltokban látunk, de a víz annál nagyobb mindenütt, különösen a falvakban ahová sok havat besodort a viharos téli szél. Délre értünk Gyevicába, és elszállásoltunk. Itt találkoztunk ismét a szolnoki 154. kerékpáros utász századdal. Elmondják, hogy a nyári veszteségüket sokszorosán meghaladta a mostani utóvédharcokban elesetteké. Kb. 50% körüli lesz?! Szomorúan értesültem, hogy akiket keresek közöttük, már nincsenek. Fehér Andrást rajával a géppuskaállásban aknától érte. Molnár Istvánt (szoboszlói szomszédom) lábfgyással hazaszállították. Imre Gyula a 104. utász század fogathajtója az úton ért támadáskor halt meg. A részükre érkezett postájukat magamhoz vettem, hogy ha szerencsésen hazakerülök, szüleiknek átadhassam. A németek részéről friss egységek vonulnak az utóvédharcokból kivont hadosztályunk helyére.

Idő: derült, enyhe, erős olvadás.

1943. febr. 25. Csütörtök. - Áp: ua.

Pásztor őrnagy zászlóaljparancsnokunk délelőtt visszamegy századaink elé, tájékozódni vonulásuk helyzetéről. Kormos József délután a tábori postára megy, de részünkre nem érkezett posta. Jan. 14. óta nem kaptunk hírt hazulról. Mivel a környéken megélnékült a partizánvétekenység, ma este 30 főt riadókézsültségbe osztok. Az elmúlt napokban a vasútvonalakon több robbantást hajtottak végre. Gépkocsivezetőink kocsijaik karbantartásán dolgoznak. Este parancsot kapok a holnapi továbbvonulásra.

1943. febr. 26. Péntek. - Áp: ua.

Reggel a továbbvonulás lefújva. Foglalatosság: a tegnapi folytatása. Gh.-saink Nyezsínbe voltak élelmet vételezni. Az őrnagy úr szerint századaink az erőltetett menettel is kb. csak holnap után érnek ide délelőtt Az a csoda, hogy bírják ezt a feszített tempót! Este újabb parancs a reggeli továbbindulásra.

Idő: borult, hűvös.

1943. febr. 27. Szombat. - Koralez

7h-kor indulás. Enyhe, borult időben, néhol rossz útviszonyok között 10h 30-kor értünk Koralezbe, hol a főutcán újabb irányításra várunk. Közben az idő kiderül, és szép napos lesz. Délután 16h-ig várakoztunk, végül parancsot kapunk az elszállásolásra. Nyezsínen keresztüljövét, postásunk a tábori postán a részünkre küldött leveleket átvette, mely jan. 14-e óta az első részünkre érkezett küldemény. A hírek szerint, állítólag Kijeven keresztül vonulunk a gyűjtőhelyre.

1943. febr. 28. Vasárnap. - Áp: ua.

Előreláthatóan pár napig itt maradunk. A legénység részére pihenő. Szállásunk az itt székelő debreceni pékekkel egy körletben van. Csaknem mindenkinek van ismerős földije közöttük, így bőven jutunk frissen sült kenyérhez. Ők a megszálló alakulatokhoz tartoznak. Délben ismét normális mederben folyik az élet. Vacsora után Várszegi és Kormos barátaimmal a szomszédba mentünk, ahol egy ukrán tanítónő Liszt, Chopin, Strauss műveket zongorázott, amelynek végeztével megköszönve játékát, szállásunkra tértünk.

Idő: borult, enyhe, gyenge olvadás.

1943. márc. 1. Hétfő. - Áp: ua.

Reggel a leg[énység] részére szerelvény rendbehozatali parancs. A rövidesen beérkező századaink részére szállásbiztosítás és előkészítés. Közben várjuk a további parancsot. A nap folyamán különös esemény nem volt. Este parancsot kapok a reggeli indulásra.

Idő: szeszélyes, hózápor napos idővel váltakozva.

1943. márc. 2. Kedd. - Szempolki

Indulásunk előtt századaink beérkeztek Koralezbe, és az elkészített szálláson lepihentek. A zászlóaljtörzs 7h-kor indul Szempolkiba, ahová beérkezve magánházaknál sikerült szállást találni. Itt van a tábori postahivatal is, és délután sok elmaradt levelet megkaptunk. Véletlenül találkoztunk egy tűzérrel, aki megerősítette Szabó Sándor bácsi halálát. Ő is, mint a hadtesthez vezényelt, együtt vonultak a jan. 18.-án megtámadott gépkocsi oszlopban Nyikolajevkán.

Idő: változó, havas eső, szélllel.

1943. márc. 3. Szerda. - Áp. Ua.

Mivel - állítólag - a környéken nagy partizánvétekenység van, ma reggel a csapatcsendőrrel parancsot kapunk a szálláshelyek átkutatására. Ezzel szemben kifejtettem véleményemet, amely szerint - már a múlt évben tapasztalt - velünk, magyarokkal szembeni barátságát az ukrán lakosságnak - ily messze a frontvonaltól - a házkutatásokkal járó zaklatás, ellenszenvet vált ki a lakosokból. Ők épp úgy félnek a partizánoktól, talán még jobban, mint mi. Az ellenvéleményem meghallgatása után, feletteseim visszavonták a parancsot, amelyet nem szívesen vett tudomásul a köztálatnak örvendő csapatcsendőrünk. 8h-kor parancskihirdetésre állítom fel a zászlóaljtörzset, amelyen felhívják a figyelmet a minél nagyobb fegyelemre, katonás magatartásra, ruházat és szerelvény rendbehozatalára. A hadsereg parancsnokság ezen parancsa inkább illene az otthoni hadsereg tagjaira, mint ennek a roncs hadseregnek túlélőire. Délelőtt hírt

vettük, hogy Kurszk és Belgorod között a németek megállították az ellenség előnyomulását. Századaink 850 km utat tettek meg idáig az utóvédharcokkal járó viszontagságok között. Beszállásolásuk után kétnapi pihenőt kaptak. Ma reggel Sityer főhadnagy előre ment Kijev mellé egy faluba szállást csinálni. Este visszatérve közli, hogy szállás nincs, mert az ott kapott utasítás szerint, átmegyünk a Dnyeperen. Reménykedünk a mielőbbi hazamenetelben.

Idő: változó, szeszélyes havazással.

1943. márc. 4. Csütörtök. - Áp: ua.

A tegnap megjelent és felolvasott hadsereg szerint megkezdődnek a reggeli csuklógyakorlatok. Nem tudjuk, hogy ezt milyen elgondolás szülte a hadsereg-parancsnokságnál, de ennek az agyonfáradt csapatoknak ez egyáltalán nem hiányzik. Ebéd után orvosi vizsga. Délután zsoldfizetés, először január 10-e óta. Postát ismét kaptunk hazulról. Este segíték Kormos postakezelőnek a legénység hazaküldendő zsoldját előkészíteni postai feladáshoz.

Idő: derült, szeles, hideg.

1943. márc. 5. Péntek. - Áp: ua.

Helyzet változatlan. Délután értesülünk, hogy az éj folyamán, a környéken egy német személygépkocsit két falu közötti úton a partizánok megtámadtak, és utasait lemészárolták, lakosságát partizán rejtegetés címén kiirtották, megszigorítva ez eljárást a sűrűn előforduló esetek miatt. A németeknek ezen megtorló intézkedéseivel mi nem értünk egyet, és elítéljük, mert a falvakban megbúvó partizánokkal szemben a lakosság lehetetlen és ki van szolgáltatva a partizánok minden atrocitásainak, amelyek miatt ártatlanul kell pusztulniok. Újabb hír: Harkovnál a németek 2 orosz páncélos hadosztályt bekerítéssel felmorzsolnak. Postát ma is kaptunk.

Idő: mint tegnap.

1943. márc. 6. - 7. - 8. - Áp: ua.

6-án: helyzet változatlan, eseménytelen nap.

7-én: Reggel parancskihirdetés a holnapi továbbvonulással kapcsolatban. A nap folyamán élelem és üzemanyag felvételezések a továbbvonuláshoz. Hír szerint Kijevnél kel át zászlóaljunk a Dnyeperen.

8-án: A helyzet változatlan. Ma nem indulunk. Különös esemény nincs. Este intézkedést kapok a holnapi továbbindulásra.

Idő: derült, tavaszias, szélvédett helyen olvadás.

1943. márc. 9. kedd. - Brovari

5h-kor indulás. Útirány Kijev. 9h-kor érkezünk Brovariba, ahol újabb parancs értelmében elszállásolunk. Eddigi intézkedés szerint ma délelőtt át kellett volna jutnunk a Dnyeperen. Délben szállásunk előtt ebédelt meg a menetben lévő szolnoki 104. utászszázad. Kijev ide 18 km, honnan ide villamos pálya van kiépítve, ami jelenleg nem üzemel. Itt van felállítva a Kijevi rádióleadó torony, amely most magyar adást sugároz.

Idő: derült, enyhe olvadás.

1943. márc. 10. Szerda. - Áp: ua.

Gépkocsik karbantartása. Zászlóaljunk a mai nap hadseregparancsnoki dicséretet kap, az utóvédharcokban tanúsított magatartásért. Egy újabb megalázó hír. Berlinben a németek 12 frontról szökött magyar tisztet szedtek össze.

1943. márc. 11. - 13-ig. Áp: ua.

Eseménytelen napok. Az elrendelt csuklógyakorlatból nincs semmi.

Idő: derült, éjjel kisebb fagyok.

1943. márc. 14. Vasárnap. - Áp: ua.

Helyzet változatlan. Délután parancsot kapok, hogy a gépkocsivezetők csináljanak ékeket a kerekek alá, mert vasúti szállítással megyünk tovább. Az itteni szállásunkon eddigi napjaink kellemesen teltek, melyhez hozzájárult a rendes és szimpatikus ukrán házigazdánk családjának a barátsága is. A „mi családunk” ma este vacsorára konzervpörköltet főzött tört burgonyával, amelyen vendégül láttuk a háziakat és háziasszonyunk barátnőjét is. Az estét kellemesen töltöttük a háziakkal együtt.

Idő: derült, hideg szél.

1943. márc. 15. Hétfő. - Áp: ua.

Délelőtt a zászlóaljtorzs, nemzeti ünnepünk alkalmából, tábori misén és Istentiszteleten vett részt. A tábori lelkész méltatta a nap jelentőségét, amelyet, mint mondotta, odahaza az ünnepségeken kívül, lakomák mellett is szoktak ünnepelni. Részünkről azonban szomorú e nap, - emlékezett meg az elmúlt eseményekről - mint mondotta; hadseregünk olyan volt, mint egy tojás, amelynek belsejét a férgek kiették, és az első nyomásra összeroppant. De nem tartózkodott őszintén részletezni ennek okát sem, amelyek nagy része előttünk is ismeretes és átélt esemény. Sajnos, hogy ezt az őszinte igaz beszédet épp azok nem hallják, akiknek hallani kellene, hogy éreznének némi lelkiismeret furdalást, ha egyáltalán van lelkük! Délután a legénység hírül vette, hogy a zászlóaljtorzsnél előléptetésre készül a tisztikar. Egyes rangra vágyók már is tárgyalják az eshetőségeket, és sűrűn forgolódnak a zászlóalj iroda körül.

Idő: változatlan.

1943. márc. 18. Csütörtök. - Áp: ua.

Helyzet változatlan. A déli órákban megtartott parancskihirdetés szerint a f. hó 16-án kelt 61. sz. zászlóalj-parancsnoksági napiparancs értelmében a zászlóaljtorzs állományában végrehajtott előléptetések során, őrmesteri rendfokozatot kaptam, amely - mint tartalékos állományút - váratlanul ért. Ugyanekkor a tőlem idősebb, hízelgő, rangra vágyó szakaszvezetőket csalódás érte, mivel a várt előléptetésük elmaradt. A nap folyamán más esemény nem volt.

Idő: derült, hideg, éjjel erős fagy.

1943. márc. 19. - 20. P. - Sz. - Áp: ua.

Helyzetünk változatlan.

19-én este Brovaritól D[él]nyugatra a németek ismét felgyújtottak egy falut, mert lakossága állítólag partizánokat rejtegetett. Ezzel az általunk elítélt erélyes intézkedéssel sem tudnak rendet teremteni ezen az erdős vidéken, ahol az elszaporodott partizán bandák sok kellemetlenséget okoznak a németek elleni akciójukkal, amelyért a németek a lakosságon alkalmaznak retorziót. Este a Kijevi kis színtársulat kijött Brovariba, és az itteni színházban bemutatta a „Víg özvegy” című színdarabot, orosz nyelven, amelyre sokan elmentünk megnézni. E 3 felvonásos operettet, néhány szereplő 1 felvonásban előadta, amit mi a még kialakulatlan színházi helyzetnek tulajdonítottunk.

Idő: mint tegnap.

1943. márc. 21. Vasárnap. - Áp: ua.

10h 30-kor sürgős parancs érkezik, hogy a zászlóaljtörzs vasúti szállítással hátramenő része azonnal induljon a teherpályaudvarra berakodás végett, amely meg is történt. A zászlóaljtörzs szűkebb része tengelyen [gépkocsin] folytatja útját a gyűjtőhelyre. Délután parancsot kapok a holnapi 6h-kori indulásra. Este, háziasszonyunk és barátnője megkértek, hogy kísérem el őket a színházba - mivel a férje nem megy velük - ők meg este félnek az utcára menni. Így még egyszer megnéztem az előadást, amely után hazatérve, ők láttak vacsorán vendégül bennünket, akik náluk voltunk szálláson. A háziak sokrétű érdeklődése folytán az estét most is kellemesen töltöttük.

1943. márc. 22. Hétfő. - Kozsuhovka

4h 30-kor ébresztő. A reggeli elfogyasztása, 6h 30-kor Kijevnél átkeltünk a Dnyeperen. A város Kelet felől szép látványt nyújt, és jól látható az a várfal, amely még kb. a 16. században épült. A Dnyeper parti egykori szép kastélyoknak már csak a romjai láthatók, mert az októberi vörös forradalom idején felperzszelték őket. Áthaladtunk a város azon részén is, amelyet az orosz csapatok a múlt évi harcok során a város kiürítése után aláaknázva felrobbantottak, és most csupa romhalmaz. A város peremterületén gyártelepek és nyomorúságos munkáslakások, kaszárnyák vannak. Jó karban lévő úton, szép erdős vidéken haladva 10h 15-kor érkezünk a Kijevtől 162 km-re lévő Zsitomirba. Az ebéd elfogyasztása után, innen Északra fordulva 86 km dűcögős út után, 14h 40-kor érkezünk Koroszténybe, ahol megkaptuk az eligazítást, tovább folytatva utunkat Északra a zászlóaljunk részére kijelölt Kozsuhovkai gyűjtőhelyre. E környéken gyűjtik össze a VII. hadtest műszaki alakulatainak maradványait. A vasúti szállítással jött gépkocsijaink egyik sofőrje a vezetőfülkében használt és figyelmetlensége miatt felrobbant benzinelevezőtől súlyos égési sérülést szenvedett, és kórházba szállított. Szerencse, hogy a robbanásakor a szerelvény egy pályaudvaron vesztegelt, és a tüzet azonnal sikerült eloltani.

Idő: derült, hideg szél, éjjel fagy.

1943. márc. 23. Kedd. - Kozsuhovka

A tegnapi idejövételünkkor - e békeéletet élő vidékén - az elszállításról úgy oldották meg, hogy csak annyi személy szállásolt be egy családhoz, ahány nem csinált tűzszünetet a lakásokban. Mivel a 2. magyar hadseregnek egymással összekavarodott egységeit és tagjait e környéken próbálják törzs alakulataikhoz visszairányítani, huzamos itt-tartózkodásra rendezkedünk be. Az elterjedt hírek szerint nem megyünk haza, hanem a hadsereget átszervezik. A hangulat az emberek között igen rossz!

Idő: változatlan.

1943. márc. 24. Szerda. - Áp: ua.

Délelőtt Koppány József bajtársammal a legénységi szerelvények számbavételét és anyagleltározást végeztünk. A zászlóaljtörzsnél új szervezést és beosztást csinálnak. Állítólag a 35 évnél idősebbeket és a nagy családokat hazaküldik. A hangulat továbbra is rossz. Parancsot kapok az őrség megerősítésére.

Idő: változatlan.

1943. márc. 25. Csütörtök. - Áp: ua.

A tegnapi munkánkat folytattuk, és a mai nap be is fejeztük. Az emberek rossz hangulatán kívül egyéb említésre méltó esemény nem volt.

1943. márc. 26. Péntek. - Áp: ua.

Délelőtt a zászlóaljtörzs szerelvényeinek számbavételéről kimutatást készítettem. A zászlóalj vonatparancsnok parancsot kap a műszaki anyagvesztés megállapítására. Nagy a kavargás, mert a fentieknek nem tudja módját találni az összes iratok hiánya miatt. Nem értjük a legfelsőbb vezetés ezen intézkedését azok után, amin ez a hadsereg jan. 12. óta átesett. Úgy látszik, nekik fontosabb az anyag-, mint az embervesztés megállapítása! Állítólag az átszervezéssel a zászlóaljparancsnokunkat is áthelyezik. Kíváncsiak vagyunk, mi lesz ezeknek a fejletlen intézkedéseknek a vége?

Idő: változatlan, derült, hideg, szeles.

1943. márc. 27. Szombat. - Áp: ua.

A zászlóaljtörzs ma Koroszténybe volt fűrdni és fertőtleníteni, amely mindenkinek jól esett. Megérte a fáradságot, amelyért oda-vissza 5-5 km-t gyalogoltunk. Reméljük, megszabadultunk a tetveinktől? A tisztikarunk próbálkozik valamilyen megoldást találni az anyagvesztés megállapítására.

Idő: tavaszias, de hideg.

1943. márc. 28. Vasárnap. - Áp: ua.

Ma délelőtt 11h-kor nagy ünnepség volt. Az itt összpontosított utász műszaki csoport részére, tábori mise és Istentisztelet volt tartva. Utána ünnepség volt a Doni és az utóvédharcokban elesett bajtársaink emlékére, amelyen megjelent Hibey ezds. a VII. hadtest műszaki parancsnoka. Szemlét tartott a műszaki csoport felett, majd beszédet intézett hozzá. Megemlékezett a 42-43. évi kemény harcainkról, amelyből zászlóaljunk derekasan kivette a részét. „Utász bajtársaim! - mondotta beszédében - legények voltatok a gáton, és a legkeményebb harcokban is magyar utászokhoz méltóan álltátok meg helyeteket. Az ezévi visszavonulásban tanúsított, bajtársias és példás magatartásotokért megdicsérellek benneteket, mert fegyvereitek magatokhoz szorítva, parancsszóra vonultatok vissza, és ahol kellett, keményen szembeszálltatok az ellenséggel. Neveiteket aranybetűvel fogják felírni a történelem lapjaira, és példaképpül állítják a jövő nemzedéke elé!” Végül megköszönte a műszaki csoportnak az utóvédharcok alatt tanúsított fegyelmezett magatartását és kívánta, hogy minél hamarabb kerüljünk haza, szeretett hazánkba és családunkhoz. Az ünnepség végén, zászlóaljunk parancsnokának átadta a Magyar Erdemrend Lovagkeresztjét, és megemlékezett arról, hogy „ezt a kitüntetést, ti érdemeltétek ki részére!” Az ünnepség díszmenettel zárult.

Idő: borult, hideg.

1943. márc. 29. Hétfő. - Áp: ua.

Dél előtt a tisztikar az anyagvesztés megállapításán fáradozik. Ebéd után hadtest műszaki parancs felolvasás, ismét megdicsérve benne a műszaki csapatokat a téli kemény harcok során tanúsított, önfeláldozó magatartásukért, és azért a tisztek és legénység közötti szép együttműködésért, amelyet a visszavonulás alatt, az orosz páncélosok gyűrűjén való többszöri áttöréseknél tanúsítottak. Utána átadták Koppány József honvéd - felderítő rajom tagjának - a hadtest műszaki parancsnoki dicséretet a téli harcokban tanúsított kiváló szolgálataiért. Este újabb hadtest műszaki parancsnoki dicsérő okirat kiosztás volt a zászlóalj törzsünk négy rádiósának a 942. augusztusi Doni támadásunk alatt tanúsított hősie magatartásukért.

Idő: borult, hideg, szeles.

1943. márc. 30. Kedd. - Áp: ua.

Az új átszervezési beosztások szerint a zászlóalj törzs vonattiszt helyettes is én leszek az eddigi egyéb beosztásaim mellett. Tóth László hadnagyot, a zászlóalj törzs alosztályparancsnokát az egyik századunkhoz akarták áthelyezni, de szerencsére ez ma megváltozott. Áthelyezését sajnáltuk volna, mert emberséges magatartásáért mindenki szereti. Beosztottjai érdekében minden jogtalannak vélt intézkedéssel szembe száll, amit a zászlóaljparancsnok, mint paragrafos ember, nem szívlel tőle. Lehet, hogy az ezekből adódó nézetkülönbségek és viták miatt is akart az átszervezéssel megválni tőle!? Ezek és a hadsereg átszervezésével kapcsolatos, naponként változó, kapkodó intézkedések a tisztjeink között is nyomasztó hangulatot kelt.

1943. márc. 31. Szerda. - Áp: ua.

A zászlóalj irodában egész nap nagy erőfeszítéssel folyik a sok anyagvesztés megállapítása. Az utóvédharcok alatt eltűnt papírok hiányában, lehetetlen pontos veszteség felmérést végezni.

Idő: változó, estével borongós.

1943. ápr. 1. Csütörtök. - Áp: ua.

A nap folyamán feletteseim megkértek, hogy a gyengélkedő zászlóalj írnok helyett segítsek az irodai munkában, a holnapi hadtestparancsnoksághoz való különböző jelentések, felterjesztések, kimutatások elkészítésében. Több mint 150 db-ot kell beküldeni.

Idő: szeszélyes, áprilisi.

1943. ápr. 2. Péntek. - Áp: ua.

A febr. 18-án a 2. magyar hadsereg műszaki parancsnokságra vezényelt 10 fő bevonult a zászlóalj törzshöz. 10h-kor Pásztor őrnagy zászlóaljparancsnok, Tóth hadnagy, valamint századaink parancsnokai a VII. hadtestparancsnokságra mentek referálni a zászlóaljunk helyzetéről és a tegnapi elkészített iratokat leadni.

Idő: mint tegnap.

1943. ápr. 3. Szombat. - Áp: ua.

Reggel a katolikus legénység részére gyónással egybekötött Istentisztelet, utána parancskihirdetés a délutáni hadsereg műszaki parancsnoki szemlére való felkészülésre. Délután a zászlóaljunk a falu alatt egy őszi szántáson sorakozott fel a szemlére, amelyre 14h 45-kor érkezett meg Vándorffy Kálmán vezérőrnagy a 2. hadsereg, műszaki parancsnoka, Híbe ezds. VII. hadtest műszaki parancsnok és néhány vezérkari tiszt kíséretében. Az egységeket külön szemlélte meg, és érdeklődött azok egészségi állapota felől. Utána minden egységet külön-külön megdicsért, felsorolva azok harci cselekményeit, s végül megdicsérve az egész műszaki csoportot, megemlékezve a téli utóvédharcokról, amelyből mi utászok vettük ki legjobban a részünket. Beszédében kiemelte a visszavonulás alatti csapatfegyelmünket, amelyet egyetlen más fegyvernemnél sem tapasztalt olyan kimagaslónak, mint amilyen nálunk volt. „Látom, - mondotta -, hogy ez a csapat a sok harcok és szenvedések után most is oly fegyelmezett, hogy ha a ruha nem volna rajtuk lerongyolódva, büszkén állanék veletek oda a Vérmezőre, hogy megmutassam: íme, itt vannak az én derék utászaik, akik a téli kemény harcokban legutolsónak biztosították a 2. hadsereg visszavonulását! Minden ellenséges túlerő támadása megtört, ahol ti voltatok, mindaddig, amíg az olaszok frontján ellenállás nélkül előretörő orosz páncélosok elébetek nem kerültek. De itt is átvágtatok magatokat, és nem a ti hibátok, ha néha ki is kerültek az ellenség támadásait, mert akkor már a végkimerülésig harcoltatok. És most, íme, itt vagytok, élő tanúi annak, hogy mindenkor helytálltatok, és megvédtétek az utászbecsületet!” Beszéde végén megemléltette, hogy a 2. hadsereg az egy év alatt 100 000 főt veszített. Ezután sok kiténtetést osztott ki az egységek között. A szemle díszmenettel ért véget, melynek láttán elcsodálkoztam, hogy az átélt megpróbáltatások és szenvedések után ilyen fegyelmezett katonás díszmenettel vonult el a zászlóalj a szemlét tartók előtt.

A nap folyamán, mindenféle vegyes időjárás volt.

1943. ápr. 4. Vasárnap. - Áp: ua.

A helyzet változatlan. Reggelre 3-4 cm-es hó esett, hideg szél fúj, változó felhőzet. 8h-kor a zászlóalj részére tábori mise és Istentisztelet tartott. A hangulatunk jóra fordult, mert az átszervezéseket beszüntették, amelyből csak a hazamenetelre célzunk, amelyre állítólag pár hét múlva kerül sor, mert a környéken elhelyezett egyes csapatok között járványbetegség tört ki, amely miatt a körzetünk le van zárva. A tisztjeinktől szárnyra kelt hírek szerint Hűsvétra haza megyünk.

1943. ápr. 6. Kedd. - Áp: ua.

A semmittevés miatt állandóan az otthon jár az eszünkben. Borzasztóan vágyunk már haza. Délután futballozással üjtük el az időt. Mióta a faluban vagyunk, volt alkalom belelátni a falubeliek életébe. Tapasztalataim szomorúak. Mióta az orosz földet járom, sehol nem találkoztam még ilyen erkölcsstelen néppel. Többgyermekes asszonyok, lányok, özvegy menyecskék, ha csak alkalmuk adódik, állati módra élnek az erkölcsstelen életüket, amíg gyerekeiket és házuk táját a szenny és piszok borítja. Itt jártam ideje alatt, találkoztam már hasonlókkal, de ilyennel eddig még sehol.

1943. ápr. 7. Szerda. - Áp: ua.

9h-kor a zászlóaljparancsnok Koroszténybe megy érdeklődni a hátsószárgba való szállítást illetően. Állítólag, holnap megkezdődne a VII. hadtest alakulatainak a hazaszállítása. Este századaink riadóztatva lettek a tőlünk Nyugatra lévő községben - állítólag -, partizán banda tanyázik és - hír szerint -, az éjszaka e községet akarják megtámadni. Századaink az est folyamán elindultak a falu megszállására. Itt pedig szigorú intézkedést tettünk a lakosság éjszakai kóborlásainak megszüntetésére. Az utóbb időben ezen erdős vidéken sok partizán tevékenység volt.

Idő: változóan borult, hideg, szeles, éjjel deres.

1943. ápr. 9. Péntek. - Áp: ua.

Délután parancsot kapok, hogy tíz önként jelentkező emberrel és egy tehergépkocsival a most érkező Géczy őrnagyot a VII. utászászlóaljhoz elkísérjem, (18 km-re az erdős vidéken:) mert az útszakasz partizánok által veszélyeztetett. A délután folyamán meg is történt, és az estével szerencsésen visszatértünk. A zászlóaljtorzs hangulata ismét megromlott, mert újabb hírek szerint, a 151. gépkocsizó utász zászlóaljtorzs hiányos létszámát a mi zászlóaljtorzsunkból akarják feltölteni, amely zászlóalj még bizonytalan ideig künn marad. Természetes, hogy ennyi idő után senki nem kíván künn maradni, pláne e partizános vidéken, melyet mi rosszabbak tartunk mint az első frontvonalba lenni. Kíváncsian várjuk a fejleményeket.

Idő: mint tegnap.

1943. ápr. 10. Szombat. - Áp: ua.

8h 15-kor a tegnapi önként jelentkező csoportommal elkísértem a zászlóalj tisztjeinek egy csoportját a Luginyban megtartandó csapatparancsnoki értekezletre. Útvonalunk a tegnapi irányú, a Pinszki mocsarak Déli széle, erdős, mocsaras, jó partizán búvóhely. Több helyen dorongutak tették lehetővé a mocsarakon való átjutást. Az értekezlet alatt meglátogattam az itt elszállásolt két szolnoki utász századot, és nagyon panaszkodnak a veszélyes hely miatt. Ma reggel is négy halottat temettek el akik, partizánok áldozatai lettek. Pár nappal ezelőtt, három főt vittek el magyar katonaruhába öltözött partizánok. Tegnap és ma 25 partizánt szedtek össze a környékét ellenőrző egységek, akiket átadtak a németeknek. E helység súlyos károkat szenvedett a harcok alatt, mert már akkor is nagy partizán fészek volt. A helység központja csupa romhalmaz. Az értekezlet után 14h-kor, szerencsésen visszatértünk Kozsuhovkára. Hír szerint; nőtlen, családtalan és első háborús évét töltő tisztek- és legénységből fogják feltölteni állományunkból a 151. gépkocsizó utász zászlóaljtorzset.

Idő: tavasziasra fordult.

1943. ápr. 11. Vasárnap. -Áp: ua.

A kora reggeli órákban zászlóaljunk két gyalogezreddel és tüzérséggel, neki indult egy 8 km-nyi széles és kb. 10 km mélységű erdős terület átfésülésére a sűrűn ismétlődő partizánvétekenységek miatt. Már az elején szabályos harcok alakultak ki, melyek a tüzérség beavatkozását is szükségessé tették. Az átfésülés a déli órákban eredményesen zárult. Az elfogott partizánok a németeknek lettek átadva. Reméljük egy darab ideig nyugalom lesz a környéken. Délután a zászlóaljtorzsnek parancskihirdetés volt, amely során 23 főt válogattak ki, akik a 151. gépkocsizó utászászlóaljtorzs létszámát kiegészítve - a megszálló csapatokkal - künn maradnak, amíg az új magyar hadsereg kiérkezik. Én Koppány honvéd bajtársammal, egész nap a legénység felszerelését rendeztem. Az időjárás még most tette lehetővé a lakosságnak, hogy megkezdhessék a tavaszi mezőgazdasági munkákat, amely során az idősebbek fejtették ki a főtevékenységet.

1943. ápr. 12. Hétfő. - Áp: ua.

Reggel parancsot kapok a zászlóaljtorzs anyagának számbavételére, amelyet holnap nyugta ellenében átadunk a 151. gépkocsizó utász zászlóaljtorzsnek, amiket a napfolyamán a felszerelési lajstromokkal együtt be is fejeztem. Különösebb esemény nem volt.

Idő: derült, tavaszias, délután borult, szeles.

1943. ápr. 13. Kedd. - Áp: ua.

11h-kor a zászlóaljparancsnokunk elbúcsúzott attól a 23 főtől, akik a 151. gépkocsizó utász zászlóaljhoz lettek átadva. Nem valami örömteli nap volt ez a mai nap, mivel közel egy évi küzdelmek után, most a hazatérésünk előtt szétszednek bennünket. A mi családunk is kétfelé vált, mert Várszegi tizedes és Kormos őrvezető barátainkat is, mint elsőéves frontszolgálatosokat is áthelyezték. Rettentően rosszul esett a távozásuk, mert eddig jóban-rosszban együtt éltünk, és szenvedtünk. Ketten maradtunk Koppány baráttal, mivel Farkas őrmester és Matolcsi honvéd - szerencsésjeinkre, - otthon vannak szabadságon. Mivel - mi hazamenők-, minden felszerelést le kellett, hogy adjunk, nem tudjuk, hogyan nézzenek reánk odahaza, hogy fegyvertelenül érkezünk haza, csak a sima derékszíjat hagyták nálunk. Sok bosszúságot és keserűséget kell lenyelni, mert ilyen rossz hadsereg-szervezést, amelyet most Jány vezéreztet csinal, aligha fordult még elő. Csupa fejnélküli kapkodás az egész. Naponként intézkednek újabb formákban megmásítva az előbbieket.

Idő: derült, szeles.

1943. ápr. 14. Szerda. -Áp: ua.

Délelőtt a zászlóaljparancsnok Koroszténybe megy érdeklődni a berakodás felől. Visszatérve közli, hogy a berakodást 10 nappal meghosszabbították, amely intézkedést rossz néven vettük. Különösen pedig azt, hogy a már leadott kincstári holmin kívül - a Horváth zászlós gh. főnök rutinossága folytán kellően ellátott és megtakarított és szétosztott - konzervfeleslegünket sem vihetjük haza, amelyből mindenkinek van tartaléka. Elhatároztuk, ha ezt csakugyan végrehajtják, akkor inkább ennek a nyomorult orosz népnak adjuk. Ki vagyunk rúgva a hadsereg vezérkarára az ilyen esztelen intézkedései miatt. Ma szüleimtől csomagot kaptam.

Idő: napos, tavaszias.

1943. ápr. 15. Csütörtök. - Áp: ua.

Helyzet változatlan. Délután tiszt gyűlés, amelyen szó volt a Tűzkereszt I. osztálya, zászlóaljunk részére való igénylése tárgyában. Ezt az - állítólagos - rendelet szerint, csak olyan alakulatok kapják, akik 10 hetet töltöttek egyhuzamban az első vonalban állandó érintkezésben az ellenséggel . Részletekben töltött élvonalbeli szolgálatot nem vesznek figyelembe, bármily hosszú is volt. Úgy látszik, e rendelet megalkotói nem ismerik az élvonalbeli csapatokra vonatkozó váltás szabályokat. Ez újból rossz hangulatot idézett elő. Este ismét érkezett hazai posta.

1943. ápr. 16. - 17. P. - Sz. - Áp: ua.

16-án délután felolvassák Jányi hadseregparancsnoknak a kiadott búcsúparancsát.

17-én nem kapunk kenyeret, mert nincs az élelemellátó oszlopnál.

Nehezen várjuk az indulási parancsot. Az emberek kedvetlenek, mert hazuról rossz anyagi helyzetről írnak a munkás családok, és ha így húzzák az időt a hazaindulással, és a beinduló tavaszi munkaidőre sem megyünk haza, családok maradnak újra kenyér nélkül. Egy újabb hír szerint, még 5 főt kellene áthelyezni a 151. zászlóaljhoz, amely szintén lehangozta az embereket.

1943. ápr. 18. Vasárnap. - Áp: ua.

Este komolyabb hír az 5 fő áthelyezéséről, amely az emberek hangulatát erősen befolyásolja, annál is inkább, mert úgy híriik, hogy a zászlóaljparancsnok még Tóth hadnagyot is át akarja helyezni. Mindenki dühös, káromkodik, szidják a zászlóaljparancsnokot, hogy már mindenkit künn akar hagyni, nem harcol az embereiért. Tóth hadnagyot is bántja, hogy a zászlóaljparancsnok ennyire szét akarja szedni a zászlóaljtorzset, és meg sem mozdul, hogy ez ellen „tiltakozzon”. Mivel az emberek szeretete ritkaságszámba menő Tóth hadnagy személye iránt, elhatározták, hogy ha az őrnagy áthelyezi, megtagadják a hazaindulási parancsot, és ők is künn maradnak Tóth hadnaggal. Engem pedig megkértek, hogyha az őrnagy kitart az 5 fő áthelyezése mellett, jelentsem neki elhatározásukat. Az emberek szerint jobb lett volna, ha az őrnagy szabadságáról vissza sem jött volna. Még ilyen kiállást egy ember mellett - a közel három és fél évi szolgálatom alatt - nem

tapasztaltam. Most látom csak igazán, hogy olyan veszélyhelyzetek, amilyenben nekünk nemegyszer volt részünk, mennyire egybe tudja kovácsolni az embereket. Képesek volnának egy emberért, egy-két hónappal megtoldani eddigi ittlétük idejét.

1943. ápr. 19. Hétfő. - Áp: ua.

A déli órákban Tóth hadnagy személyesen ment át Luginyba Ambrózy alezredeshez, hogy a kért öt főt visszatartsa, mivel már a zászlóaljtorzs állományában nincs családtalan, elsőéves frontszolgálatos, és hogy helyettük más egységektől próbálják meg az öt fő pótlását. Tóth hadnagy ezen próbálkozása sikerrel is járt.

1943. ápr. 20. Kedd. Áp: ua.

A hazaszállításra váró műszaki alakulatok, mind e környéken gyülekeznek. Az utóvédharcok zűrzavaraiban más egységekhez csapódott katonák, már az eredeti kötelékükhöz kerültek vissza. Hír szerint, Húsvét másodnapján bevagonírozunk. A zászlóaljparancsnokunk a mai nap beadta a zászlóalj részére az I. oszt. Tűzkeresztre vonatkozó igénylést.

1943. ápr. 21. Szerda. - Áp: ua.

A napi foglalatosságunkon kívül, említésre méltó esemény nem volt.

1943. ápr. 22. Csütörtök. - Áp: ua.

Az idő gyönyörű tavaszias, amelyet kihasználva délután a falu alatti kis patakban, nagy mosakodást rendeztünk, amelyre már régen vágytunk, és amire a körülmények nem adtak lehetőséget. A fák is kezdenek rügyezni a jó idő hatására.

1943. ápr. 23. Péntek. - Áp: ua.

Nagypéntekre való tekintettel a napi foglalkozás szünetel. A megjelent hadseregarancs értelmében a hazaszállítandó csapatok részére elrendeltetett a test teljes szőrletelése és orvosi vizsgálata, amely az előbbieket miatt nagy felháborodást váltott ki mindenkiből. Senki sem akart kopasz fejjel haza menni. Tisztek és a legénység együttesen tiltakozott, hogy itt nem karanténban vagyunk, és az orvosi vizsgálat azért van, hogy az esetleg fertőző tünettel rendelkezőket kiszűrjék!

1943. ápr. 24. Szombat. - Áp: ua.

A zászlóaljtorzs részére a mai nap volt az orvosi vizsga. A szabadságon lévő orvosunk helyett, az ideiglenesen hozzánk vezényelt orvos végezte volna a hadsereg szerint. Ebből kifolyólag, nézetkülönbség és erős vita alakult ki a legénységgel egy véleményen lévő tisztikar - de különösen Tóth hadnagy - az orvos és - a nem éppen reális elképzelésen alapuló -, rendelkezést végrehajtani szándékozó zászlóaljparancsnok között, amely végül is a többség akarata szerint zárult. Az orvos vizsgálatai során a zászlóaljtorzs állományában fertőzés gyanús nem volt. Az utóbbi hónapok alatt Tóth hadnagy nagyon megutálta a hadseregnél tapasztalt igazságtalan- és méltánytalanságokat. Úgy véljük, ha hazamegyünk, ott hagyja a hivatásul választott katonapályát. Úgy látjuk, hogy rajta kívül többen is foglalkoznak e gondolattal.

1943. ápr. 25. Vasárnap. - Áp: ua.

Délelőtt a környékbeli műszaki csapatok részére tábori Istentisztelet és mise volt tartva, Húsvét ünnepe alkalmával. Délután parancsot kaptam előkészületek megtételére a holnapi Koroszténybe való vonulásra, ahonnan megkezdődik a hazaszállításunk. Húsvét első napja nem hozhatott volna nagyobb örömet számunkra.

1943. ápr. 26. Hétfő. - Korosztény

4h 30-kor ébresztő, 5h-kor reggeli és élelem kiosztás, valamint előkészületek az elvonulásra. Ez idő alatt a legénység megbeszélte egy emléktárgy vételét Tóth hadnagy számára, ha hazaérkezünk Szolnokra, amely egyelőre titokban marad. A megvételére engem kértek meg, én pedig egy tisztet és egy honvédet kértem a vétel lebonyolításához. A zászlóaljtorzs 8h-kor Koroszténybe vonult, ahol az alakulatok egészség[gyi] ellenőrzése és fertőtlenítése egész nap tartott. 19h-kor a bevagonírozás kezdetét vette. Velünk indul haza a szintén szolnoki 154. kerékpáros és a 104. gyalogos utász század, a kecskeméti 7. gyalogezred és több más alakulatok maradványai. Csak hogy ezt is megértük! A zászlóaljtorzs egy nagy francia típusú tehervagont kapott, amelybe a tiszteken kívül a zászlóaljtorzs hazamenő 56 főjét zsúfoltatták be, személyi holmijával együtt. A szűk hely miatt, aludni is csak ülve tudtunk. Szerelvényünk 22h-kor indult el a pályaudvarról.

1943. ápr. 27. Kedd.

A Húsvét ünnepi hangulatának nyoma sincs közöttünk. Ez a tegnapi kavargásban, a mostani utazási lázban, eszünkbe sem jutott. 4h-ra Zsitomir pályaudvarára értünk, ahol 10 percet időztünk. 13h 30-tól 22h 20-ig Sztjepetovka pályaudvarán vesztegeltünk, ahonnan éjszakai menet után 23h 30-tól hajnali 3h 30-ig ismét egy pályaudvaron vesztegeltünk.

1943. ápr. 28. Szerda.

5h 30-kor érkezünk Kricsány pályaudvarára. Ezen a vidéken már szép tavasz van. Örömmel nézzük a szépen zöldellő vidéket és virágzó fákat. 12h-kor Podvolsicka és 16h-kor Tarnopol pályaudvarján időztünk néhány percet. 24h-kor Itry-ben a németek pályaudvari konyháján daralevest és feketekávéval kaptunk, amely már jól esett a sok hideg konzervevés után.

1943. ápr. 29. Csütörtök.

4h-ra elértük a Kárpátok keleti szélét, ahol jól esett szívni a friss hegyi levegőt. Szerelvényünk 6h 30-ra futott be a lavocsnyi pályaudvarra, ahol egy magyar katonazenekar fogadott bennünket. Rövid időzés után, szerelvényünket két részletben vontatta át a mozdony a hágón, a Voloci pályaudvarra, ahol ismét kezdetét vette a fertőtlenítés és orvosi ellenőrzés, amely borult cseperegős időben éjfél után 2h-ig tartott. (Kb. 2000 fő fertőtlenítése)

1943. ápr. 30. Péntek.

3h-kor újabb vasúti szerelvényrel indultunk tovább, és 6h-kor Csap, 12h-kor Nyíregyháza pályaudvarán időztünk. Az itteni szép derült idő alatt boldogan szívtuk a jó magyar levegőt, és gyönyörködtünk a már egy éve nem látott magyar tájakban, ahol most minden csupa virág. Az érintett helységek lakossága, mindenütt szeretettel üdvözölt bennünket. 15h-kor a debreceni pályaudvaron időztünk egy félórát, és Szoboszlón átrobogva kidobtam egy lapot, melyen értesítem szüleimet hazaérkezésemről. Szerencsére egy ismerős ember volt, aki elé ledobtam. 21h-kor értünk Szajolba, örülve, hogy mindjárt Szolnokon leszünk, de itt várta

szerelvényünket egy rendelkezés, amely szerint Szegedre vagyunk irányítva, 21 napi vesztegzártáborba orvosi megfigyelés alá. Hoós István alezredes, szolnoki utászászlóalj-parancsnok Szajolba jött üdvözölni bennünket. Bizonyára értesülve volt ezen intézkedésről, azért jött át Szajolba.

1943. május 1. Szombat. - Szeged.

A szegedi pályaudvarra 5h-ra gördült be a szerelvényünk, ahol egy vezérőrnagy , (kb. a helyőrségparancsnok) a város polgármestere, a helyőrség zenekara és nagyszámú közönség fogadott bennünket a korareggeli órákban. A kivagonírozás után laktanyába, a város szélén most épült gépkocsizó laktanyába, ahol a gépkocsi garázsokat Szeged városa, átmeneti katonaszállásra rendezte be számunkra. Szórazoktatásunkról, hangszórós rádiókkal gondoskodtak. A tábor orvosa - miután végig szemlélte a felsorakozott egységeket, - a táborparancsnoknak tett jelentésében a tábor részére első osztályú ételmezést rendelt. A nap folyamán rengeteg látogatónk volt Szeged város lakosságából, akik virágot, szeretetsomagot hoztak nagy mennyiségben számunkra. A látogatókkal csak a drótkerítésen át lehetett beszélgetni, mert a táborba sem bejönni sem kimenni nem lehetett.

1943. május 2. Vasárnap. - Áp: ua.

A tábor létszáma 2400 fő. Vasárnapra való tekintettel, délelőtti tábori misék és Istentiszteletek voltak felekezetek szerint, a tábor nagy létszáma miatt 4 csoportban tartott meg, 4 különböző helyén a tábornak. Élelmezésünk valóban kitűnő és bőséges. Egész nap pihenő, délután rengeteg látogatónk volt.

1943. május 3. - 19-ig - Áp: Szeged.

A táborban rendszeres volt a mindennapos orvosi vizit, amelyek során, ha valakinél gyanú merült fel, kórházi vizsgálatra vitték. Szerencsére, alig akadt ilyen eset. Ehhez tartozik még a hetenkénti fertőtlenítés és fürdés, amelyért a városba gyalogoltunk. A katolikus vallásúak részére naponként jöttek ebéd után a papok lelki prédikációt tartani, amit már néhány nap után untak az e hiten lévők, annál is inkább, mert némelyik pap részéről az ellenség elleni harc további folytatására lelkesítő beszédek hangzottak el. Az átélték után senki sem kívánta még egyszer. Délelőttönként a különböző fegyveremegységek között futball mérkőzések voltak, amelyek között mindig az utászok vezettek. A döntőt is ők nyerték 3:1 arányban. Délutánonként mindennap sok a látogatónk, akik különféle ajándécsomagokat hoznak, amelyekben a süteményen, cukorkán, cigarettán kívül, különböző szépirodalmi könyvek, folyóiratok, újságok megtalálhatók, amelyeket egymás között megosztunk, cserélgetünk. A szegedieknek ezt a vendégszeretetét, kedvességét sokáig nem fogjuk elfelejteni.

1943. május 19. - Szolnok

3h 30-kor ébresztő és 5h-kor indulás a szegedi teherpályaudvarra, ahol bevagoníroztunk. Szerelvényünk 7h-kor indult, és 9h-30-kor Kiskunfélegyházán leszállott az oda való gyalogzászlóalj, amelyet a város lakossága már a pályaudvaron igen szép fogadtatásban részesített. 10h 50-kor Kecskeméten kapcsolták le az odavaló gyalogzászlóalj szerelvényét. 16h-kor mi is megérkeztünk a lobogódíszbe öltöztetett szolnoki pályaudvarra, ahol a 10. gy[alog]ezred zenekara, a helyőrségparancsnok, a város polgármestere, Hoós István alezredes utászászlóalj-parancsnok, egy utász díszszázad, valamint számos magasrangú katonai és polgári személyek fogadtak bennünket, amely után a hősök emlékművéhez vonultunk. A pályaudvar előtti téren hatalmas tömeg várt bennünket, és a Baross úton kétoldalt virágokkal üdvözölte a zászlóaljat. Elöl a katonazenekar, az után díszszázad és utánuk a mi zászlóaljunk vonult a hősök emlékművéhez, amelyet megkoszorúztunk. Utunkat a pályaudvartól idáig virág borította, és bennünket virággal halmozott el a lakosság. Megható volt - a tömeg részéről - ez a fogadtatásunk. A koszorúzás után elvonultunk az emlékmű és a he[ly]ő[r]ség] tisztikara előtt, folytattuk utunkat a lakosságtól kísérvé az utász laktanyáig. Az itthoni zászlóalj nevében a laktanya előtti téren Hoós alezredes fogadta és üdvözölte az erősen megfogyatkozott utászokat, megemlítve dicsőséges harcaikat a sorainkból hiányzó hősi halottainkat, akiknek nevei már a laktanya előtti téren lévő hősök kertjében felállított emlékműre felvésettek. Beszéde végén - az érzékenységtől könnybe lábadt szemmel - kijelentette, hogy „mindaddig, amíg ő e zászlóaljnak parancsnoka lesz, egy embert sem enged a zászlóaljból a harctérre!” Ezek után, átadta kiosztás végett a hazatért egységek parancsnokainak az I. osztályú Tűzkereszt jelvényeket. Az ünnepség végeztével a laktanyába vonultunk, ahol az udvaron virágokkal díszített, terített asztalok vártak bennünket és a jelenlévő hozzánk tartozókat. Pompás volt a - már vacsorának mondható - felszolgálás, amely finom székelygulyás, sült tészta, sütemény és borból állott. Az itthoni zászlóaljbéliek szeretettel vettek bennünket körül, a vacsora során szép pohárköszöntők hangzottak el, és szép bajtársi hangulat alakult ki közöttünk. Az itthoni volt ismerős tisztjeim, tiszthelyetteseim szeretettel vettek körül, mint fiatal háborús őrmestert. T. i. én voltam a szolnoki utászoknál egyedül az a tiszt, aki az utóbbi négy évben minden megszálló, ill. hadműveleti területen részt vettem.

1943. május 20. - Szolnok -

A mai nap kezdetét vette a leszerelésünk. A még elindulásunkkor megbeszéltek szerint, délelőtti kimentünk a városba a Tóth hadnagynak szánt emléktárgy megvételére, amely egy ezüst cigarettatárca formájában valósult meg, belsejébe vésvé: „1942-43”. Szerintünk ez emlékezteti mindenre. Délután a már részben civilben, részben még egyenruhában felsorakozott zászlóalj törzs nevében, a személye iránti szeretetünk jeléül Tóth hadnagynak átadtam, és sok szerencsét kívánva további pályafutásához. A zászlóalj törzsnek ezen megvilágulása személye iránt annyira meglepte Tóth hadnagyot, hogy alig tudott szavakat találni, hogy megköszönje. Végül, mindenkiel való bajtársias kézzorítással fejezte ki köszönetét. Este pedig a már civilben lévő tartalékos zászlóalj törzs legénységét és tisztikarát az aktívakkal együtt, Fancsali Péter szolnoki vendéglős meghívta vacsorára, amelyen részt vett Hoós ezredes és helyettese Babos őrnagy is. A gondosan megrendezett vacsora alatt, Hoós ez[redes] mondott szép pohárköszöntőt, amelyre a volt zászlóalj törzs nevében Orosz Ferenc tartalékos karpaszományos őrmester , (aknaszlatinai tanító) mondott megható választ, megköszönve azt a szeretettel teli gondoskodást, amelyet értünk tett az egyéves hadjáratunk alatt, és lélekben közelebb hozott bennünket az otthonunkhoz. A vacsora kellemes hangulattal zárult, amely után könnyes szemmel, igaz bajtársi érzéssel búcsúztunk el egymástól, és vonatra szállva útnak indultunk a rég nem látott családi tűzhely felé. Ezzel lezárult a m. kir. honv. 152. gépkocsizó utászászlóalj törzsének az 1942-43. évi működése. Katonai igazolványunkba, - hogy szolgálati időnket növeljék -, június hó 20-ig egy hónap leszerelés előtti szabadságot írtak, amelyet már civilben töltöttünk.

Lezártam: 1943. május 21-én

Béres Lajos

tartalékos őrmester

Címkék:

[utász](#) ^[2]

[Béres Lajos naplója](#) ^[3]

[Don-kanyar](#) ^[4]

[Sztálin orgona](#) ^[5]

[„Utász előtt nincs akadály...”](#) ^[6]

Kiadás: 15. évfolyam (2015) 3. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/naplo/utasz_elott_nincs_akadaly_4..html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/naplo/utasz_elott_nincs_akadaly_4..html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/utasz>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/beres-lajos-naploja>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/don-kanyar>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/sztalin-orgona>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/utasz-elott-nincs-akadaly>